

Beleidsnota Flora- en faunawet (ontwerp)
"Gewogen Belangen"

Auteur

H. van der Borg

E. Deckers

N. Gradisen

C. Snellen

M. ten Tije

Datum

8 juni 2010

Inhoud:

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Opzet en leeswijzer	3
1.3	Procedure evaluatie en herziening beleidsnota	4
2	Bevoegdheden en uitgangspunten.....	5
2.1	Uitgangspunt van de Flora- en faunawet	5
2.2	Jacht versus beheer en schadebestrijding	6
2.3	Drie instrumenten	6
2.3.1	Vrijstelling.....	7
2.3.2	Aanwijzing	7
2.3.3	Ontheffing.....	7
2.4	Andere taken en bevoegdheden	8
3	Partners bij uitvoering Flora- en faunawet.....	9
3.1	Faunabeheereenheid.....	9
3.1.1	Faunabeheerplannen	9
3.1.2	Eénloketfunctie.....	10
3.1.3	Wildbeheereenheden	10
3.2	Faunafonds	10
4	Vrijstellingen, aanwijzingen en ontheffingen	11
4.1	Drie instrumenten voor beheer en schadebestrijding.....	11
4.2	Vrijstellingen.....	11
4.3	Aanwijzingen	12
4.4	Ontheffingen	13
4.4.1	Ontheffingen op voorhand.....	13
4.4.2	Incidentele ontheffingen.....	14
4.5	Voorschriften	14
5	Erkende belangen.....	16
5.1	Volksgezondheid en openbare veiligheid.....	17
5.1.1	Volksgezondheid	18
5.1.2	Openbare veiligheid.....	18
5.2	Veiligheid van het luchtverkeer.....	18
5.3	Belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren.....	19
5.3.1	Belangrijke schade aan gewassen	19
5.3.2	Belangrijke schade aan vee	20
5.3.3	Belangrijke schade aan bossen	21
5.3.4	Belangrijke schade aan bedrijfsmatige visserij en wateren.....	21
5.4	Schade aan flora en fauna.....	21
5.4.1	Schade aan flora.....	21
5.4.2	Schade aan fauna	21

5.5	Schade aan gebouwen of daarbij gelegen roerende zaken door steenmarters	22
5.6	Schade aan niet bedrijfsmatig gehouden vee door vossen.....	22
5.7	Onnodig lijden van zieke of gebrekkige edelherten, reeën, damherten en wild zwijnen	22
5.8	Schade door konijnen of vossen op sportvelden of industrieterreinen	22
5.9	Populatieomvang van het edelhert, het ree, het damhart of het wilde zwijn	23
5.10	Schade op begraafplaatsen	23
6	Handhaving.....	24
6.1	Strafrechtelijk optreden	24
6.2	Bestuursrechtelijk toezicht en handhaving	25
6.3	Procedure toezicht en handhaving.....	25
6.4	Contacten en samenwerking met andere organisaties	26
7	Sluiting jacht bij bijzondere weeromstandigheden	28
7.1	Jacht	28
7.2	Sluiting jacht bij langdurige winterse omstandigheden.....	28
7.3	Sluiting jacht bij langdurige warmte	30
7.4	Procedure bij sluiting van de jacht	30
7.5	Gevolgen voor vrijstelling, aanwijzing en ontheffingen.....	31
8	Uitvoeringsaspecten	32
8.1	Monitoring	32
8.2	Communicatie.....	33
8.2.1	Interne communicatie.....	33
8.2.2	Externe communicatie	33
9	Overige bevoegdheden	34
9.1	Ontheffing bijvoeren hoefdieren.....	34
9.2	Kievitseieren	34
9.3	Beschermde leefomgeving.....	35
	Begrippenlijst.....	36
	Bijlage 1 Beleidsregels per diersoort	40
	Bijlage 2 Bronnen voor monitoring van diersoorten	52

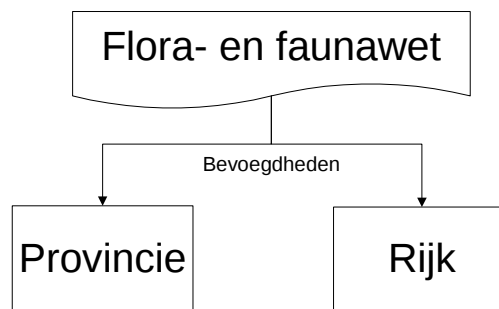
1 Inleiding

Deze ‘Beleidsnota Flora- en faunawet’ (hierna: de beleidsnota) is een herziening van de ‘Beleidsnota uitvoering Flora- en faunawet 2006’. De vorige versie van de beleidsnota is op 28 maart 2006 door Gedeputeerde Staten (hierna: GS) vastgesteld. De evaluatie die GS in 2009 hebben uitgevoerd vormt de basis van deze herziening.

De beleidsnota gaat over de invulling van de provinciale bevoegdheden genoemd in de Flora- en faunawet (hierna: Ff-wet). De beleidsnota gaat niet in op de actieve bescherming van planten- en diersoorten. Hiervoor passen GS andere instrumenten toe zoals de leefgebiedenbenadering of soortbeschermingsplannen. Op ... 2010 is de beleidsnota door GS vastgesteld.

1.1 Aanleiding

In de Ff-wet staan bevoegdheden voor de provincie – in de vorm van Provinciale Staten (hierna: PS) en GS – en voor het Rijk. Deze bevoegdheden betreffen de afweging die gemaakt wordt tussen enerzijds het belang van soortenbescherming en anderzijds onder andere economische - en veiligheidsbelangen. GS zijn bevoegd om onder voorwaarden af te wijken van bijvoorbeeld het verbod om dieren opzettelijk te verontrusten of te doden als bijvoorbeeld de volksgezondheid in het geding is. Daarnaast zijn GS onder andere bevoegd te bepalen hoe omgegaan wordt met het instellen van een beschermde leefomgeving en met het rapen van kievitseieren.

Figuur 1: De provincie (GS en PS) en het Rijk hebben beiden bevoegdheden in het kader van de Ff-wet.

1.2 Opzet en leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt verder ingegaan op de bevoegdheden van (PS en) GS. Hier hebben GS ook de belangrijkste uitgangspunten geformuleerd. Dit zijn basisprincipes waaraan de keuzes die verderop staan zijn getoetst. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste partners van de provincie bij de uitvoering van de Ff-wet genoemd. In hoofdstuk 4 staan de instrumenten die (PS en) GS ter voorkoming van schade aan bijvoorbeeld gewassen of de openbare veiligheid in kunnen zetten. Bij het inzetten van deze instrumenten moeten zij een afweging maken tussen enerzijds de bescherming van (inheemse) diersoorten en anderzijds andere in de wet erkende belangen. In hoofdstuk 5 staat hoe GS invulling geven aan deze afweging. Daarna wordt ingegaan op handhaving (hoofdstuk 6), jacht (hoofdstuk 7), de uitvoeringsaspecten monitoring en communicatie (hoofdstuk 8) en overige bevoegdheden (het verlenen van ontheffing voor het bijvoeren van hoefdieren, de beschermde leefomgeving en kievitseieren, hoofdstuk 9).

Na dit laatste hoofdstuk is een begrippenlijst te vinden. De begrippen die omschreven staan in de begrippenlijst, zijn de eerste keer dat ze in deze beleidsnota gebruikt worden, voorzien van een * (sterretje). Op een aantal kritieke punten zal ook door middel van een sterretje worden verwezen naar de begrippenlijst.

* = zie begrippenlijst (pagina 36-39)

De meeste hoofdstukken van deze beleidsnota beginnen met een kader, met daarin puntsgewijs welk beleid GS in dat hoofdstuk hebben vastgesteld. Daarnaast staan er lichtgrijze blokken in de teksten. Deze zijn bedoeld om de kern van de Ff-wet weer te geven. De blokken bevatten deels een samenvatting van de tekst daarboven, en deels aanvullende informatie, met als doel de lezer een goed inzicht te geven in de Ff-wet.

De bijlagen bevatten specifieke uitwerkingen van onderdelen van de beleidsnota. Het gaat daarbij om de volgende zaken:

- beleidsregels per diersoort;
- bronnen voor monitoring per diersoort

1.3 Procedure evaluatie en herziening beleidsnota

Voor de vaststelling van deze nota is een openbare voorbereidingsprocedure gevolgd. De ontwerp-beleidsnota is ter inzage gelegd op het provinciehuis (van ... tot ... 2010). Daarnaast is de ontwerpnota op het internet gepubliceerd. Aan diverse betrokken organisaties is de ontwerpnota toegezonden.

Op ... juli 2010 is een inspraak/inloopavond gehouden voor alle betrokkenen. De ingebrachte zienswijzen zijn verwerkt in een nota van zienswijzen en wijziging. De nota is op ... 2010 vastgesteld door GS van Noord-Brabant en geldt voor onbepaalde tijd.

Evaluatie van het gevoerde beleid zal periodiek (in beginsel eens per 5 jaar) plaatsvinden. De wetgeving is echter continu aan verandering onderhevig. Ook kan er sprake zijn van voortschrijdend inzicht. Mocht dat het geval zijn, dan kan deze beleidsnota daarop eerder worden aangepast. Wijzigingen ten aanzien van het gevoerde beleid neergelegd in de beleidnota worden altijd door GS vastgesteld.

2 Bevoegdheden en uitgangspunten

- GS hanteren het wettelijke uitgangspunt dat inheemse dieren beschermd moeten worden. Eventueel afwijken, waartoe GS bevoegd zijn via de Ff-wet, van de verboden om bijvoorbeeld dieren opzettelijk te verontrusten, te vangen of te doden is een uitzondering. Dit is het ‘nee, tenzij’ principe.
- Afwijken van de verboden gebeurt alleen na een zorgvuldige afweging van belangen, wanneer er geen andere bevredigende oplossing is. Deze afweging betreft natuurbelangen versus bijvoorbeeld economische -, gezondheids- of veiligheidsbelangen.
- Opzettelijk verontrusten heeft de voorkeur boven doden. Pas als blijkt dat verontrusten niet meer voldoende effect heeft, wordt het doden van dieren overwogen.
- De gunstige staat van instandhouding van de dieren moet gegarandeerd zijn. Door monitoring wordt bepaald of de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar dreigt te komen. Als de gunstige staat van instandhouding in het geding is wordt het vigerende beleid per ommekeer aangepast, zodanig dat verdere verslechtering wordt tegengegaan.
- GS vinden het belangrijk dat er voldoende draagvlak is ten aanzien van de inzet van deze instrumenten en betrekken daarom regelmatig maatschappelijke organisaties bij belangrijke besluiten op het gebied van de Ff-wet. Bij wezenlijk nieuw of te herzien beleid formeren GS een tijdelijke klankbordgroep waarin de relevante lokale of regionale belangen in vertegenwoordigd zijn. Deze klankbordgroep voorziet GS van advies.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de Ff-wet en de uitgangspunten die GS hanteren bij het invullen van hun bevoegdheden.

2.1 Uitgangspunt van de Flora- en faunawet

De doelstelling van de Ff-wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende planten- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is daarom een ‘nee, tenzij’-principe. Dit betekent dat de Ff-wet een verbod kent op het plukken en beschadigen van beschermde inheemse plantensoorten en een verbod kent op activiteiten met een schadelijk effect op beschermde diersoorten, zoals het opzettelijk verontrusten, vangen of doden van deze dieren. Van het verbod op schadelijke handelingen (‘nee’) kan onder voorwaarden (‘tenzij’) worden afgeweken. GS hebben provinciale bevoegdheden om af te wijken van de bescherming van diersoorten. Voor diersoorten is er een ‘tenzij’ in de vorm van een algemene uitzondering (de jacht) en bijzondere uitzonderingen (waaronder beheer en schadebestrijding). In § 2.2 wordt het verschil tussen ‘jacht’ en ‘beheer en schadebestrijding’ toegelicht. Er zijn geen provinciale bevoegdheden om van het algemene verbod tot het plukken en beschadigen van beschermde inheemse plantensoorten af te wijken. Deze beleidsnota zal dus ook niet ingaan op de mogelijke afwijkingen van dat verbod tot plukken of beschadigen van planten.

Het uitgangspunt van de Ff-wet is ‘nee, tenzij’. Dit betekent dat alles wat schadelijk is voor beschermde soorten verboden is. Van het verbod (‘nee’) kan slechts onder bepaalde voorwaarden (‘tenzij’) worden afgeweken. Deze ‘tenzij’ geldt in de vorm van een algemene uitzondering (de jacht) en bijzondere uitzonderingen (waaronder beheer en schadebestrijding).

2.2 Jacht versus beheer en schadebestrijding

Er is een duidelijk onderscheid tussen enerzijds jacht en anderzijds beheer en schadebestrijding. Jacht is een algemene, wettelijke uitzondering op het uitgangspunt van bescherming dat de Ff-wet kent. De jacht op de wildsoorten* haas, fazant, wilde eend, konijn, houtduif en patrijs is daarmee wettelijk geoorloofd (op de patrijs wordt het jachtseizoen door de Minister van LNV niet geopend, omdat de patrijs op de rode lijst van bedreigde diersoorten voorkomt). Een jager mag wildsoorten tijdens het jachtseizoen doden, zolang hij zich houdt aan bepaalde voorwaarden. Hiervoor is niet vereist dat het dier een inbreuk maakt op een bepaald belang. Er hoeft dus bijvoorbeeld niet aangetoond te worden dat het dier schade aan gewassen veroorzaakt of dreigt deze schade te veroorzaken. GS hebben geen bevoegdheid op het gebied van de jacht, behalve het sluiten van de jacht bij bijzondere weersomstandigheden.

Bij beheer en schadebestrijding is er sprake van bijzondere uitzonderingen op het verbod om (beschermde inheemse) diersoorten opzettelijk te verontrusten, te vangen of te doden. Bij beheer gaat het om de instandhouding van een duurzame, gezonde populatie, bij schadebestrijding om het voorkomen en beperken van schade. Er moet bij beheer en schadebestrijding altijd sprake zijn van een inbreuk op een bepaald, in de Ff-wet genoemd belang. Belangen die in de wet worden genoemd zijn bijvoorbeeld de volksgezondheid en de voorkoming van belangrijke schade aan gewassen. Pas als het duidelijk is dat er sprake is van een dergelijke inbreuk, mag een dier opzettelijk verontrust, gevangen of gedood worden. Daarnaast gelden de voorwaarden dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat en dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

GS hebben geen bevoegdheden en verantwoordelijkheden op het gebied van de jacht. De jacht is een aangelegenheid van de Minister van LNV. Op het gebied van de sluiting van de jacht bij bijzondere weersomstandigheden zijn GS wel bevoegd (zie ook hoofdstuk 7).

2.3 Drie instrumenten

Er zijn drie provinciale instrumenten die kunnen worden ingezet voor beheer en schadebestrijding. Dit zijn de vrijstelling, de aanwijzing en de ontheffing. Ook de Minister van LNV heeft de bevoegdheid om in bepaalde gevallen een vrijstelling te maken en ontheffingen te verlenen.

De provinciale instrumenten kunnen enkel worden ingezet als de gunstige staat van instandhouding niet in het gevaar komt, andere oplossingen geen soelaas bieden en als er een belang wordt geschaad waarvoor PS/GS verantwoordelijk zijn.

GS vinden het belangrijk dat er voldoende draagvlak is ten aanzien van de inzet van deze instrumenten. Daarom betrekken zij ook andere maatschappelijke organisaties dan de Faunabeheereenheid Noord-Brabant* bij belangrijke besluiten, bijvoorbeeld bij een eventuele aanpassing van de aanwijzing (zie ook hoofdstuk 8). GS formeren bij wezenlijk nieuw of te herzien beleid een tijdelijke klankbordgroep waarin de relevante lokale of regionale belangen in vertegenwoordigd zijn. Deze klankbordgroep heeft de functie GS van advies te voorzien.

Hieronder worden de instrumenten kort toegelicht. In hoofdstuk 4 wordt hier uitgebreider op ingegaan.

2.3.1 Vrijstelling

De regering is bevoegd om diersoorten die in het gehele land schade veroorzaken en waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is, op de landelijke vrijstellingslijst* plaatsen. De Minister van LNV kan vervolgens voor deze soorten een vrijstelling opstellen, op basis waarvan deze diersoorten opzettelijk kunnen worden verontrust, gevangen of gedood om schade te beperken of te voorkomen. Hierin hebben PS en GS geen bevoegdheid.

Ook maakt de regering een provinciale vrijstellingslijst* met daarop diersoorten die in delen van het land schade aanrichten. PS kunnen voor deze soorten een vrijstellingsverordening opstellen voor met name het opzettelijk verontrusten, vangen of doden van diersoorten ter voorkoming van dreigende schade aan bijvoorbeeld landbouwgewassen. Een vrijstellingsverordening kan alleen gelden voor diersoorten die op de provinciale vrijstellingslijst staan, zoals grauwe ganzen en wilde eenden. PS van Noord-Brabant hebben in 2007 een vrijstellingsverordening vastgesteld (zie ook § 4.2).

2.3.2 Aanwijzing

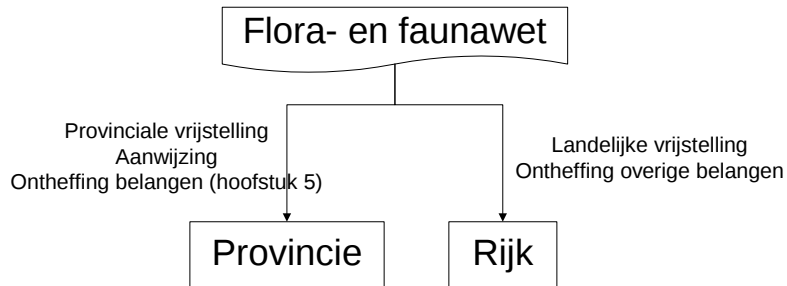
GS kunnen door middel van een besluit (categorieën van) personen aanwijzen om de stand van bepaalde diersoorten te beperken. Een aanwijzing kan alleen betrekking hebben op de diersoorten die door de Minister van LNV op een lijst op grond van artikel 67 Ff-wet* zijn aangewezen, zoals het wilde zwijn, de muskusrat en de verwilderde duif. In Noord-Brabant hebben GS een aanwijzing vastgesteld (zie ook § 4.3).

2.3.3 Ontheffing

GS kunnen een ontheffing verlenen van een verbod uit de Ff-wet, zodat het met de ontheffing toegestaan wordt om bijvoorbeeld dieren opzettelijk te verontrusten, te vangen of te doden. Ontheffingen gelden, in tegenstelling tot vrijstellingen of aanwijzingen, altijd voor een specifiek gebied en in een specifieke situatie.

Het aantal belangen waarvoor GS bevoegd zijn is beperkt. Deze belangen staan genoemd in hoofdstuk 5 van deze beleidsnota. De Minister van LNV verleent in de praktijk de meeste ontheffingen van de verboden in de Ff-wet. Dit gebeurt op grond van artikel 75 van de Ff-wet. Deze ontheffingen zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. Ruimtelijke ingrepen: ontheffingen die nodig zijn vanwege de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van een gebied, bijvoorbeeld de aanleg van woonwijken, wegen of (natuur)terreinen. Deze ontheffingen kunnen ook worden gegeven voor (onderhouds)werkzaamheden;
2. Onderwijs en onderzoek, reproductie en herintroductie: in het geval van onderwijs en onderzoek kan bijvoorbeeld ontheffing worden verleend voor het vangen van dieren om DNA af te nemen voor wetenschappelijk onderzoek. Een voorbeeld van reproductie en herintroductie is het uitzetten van otters in natuurgebieden;
3. Overigen: deze categorie is zeer ruim. Het kan gaan om ontheffingen van het bezitsverbod of ontheffingen van het gebruik van verboden vangmiddelen. Ook ontheffingen voor het gebruik van biologische bestrijders in tuinbouwkassen zijn mogelijk. Als een provincie geen ontheffing kan verlenen voor schade- en overlastbestrijding, verleent de Dienst Regelingen deze soms, namens de Minister van LNV.

Figuur 2: De provincie (GS en PS) en het Rijk hebben beiden bevoegdheden in het kader van de Ff-wet.

De Ff-wet bevat bevoegdheden voor het Rijk en voor de provincies. Het Rijk heeft met name bevoegdheden op het gebied van de jacht en de landelijke kaders voor beheer en schadebestrijding. Provincies zorgen voor een verdere invulling van beheer en schadebestrijding, meer gericht op het niveau van de provincie. Daarvoor hebben provincies drie instrumenten: de (provinciale) vrijstelling, de aanwijzing en de ontheffing.

2.4 Andere taken en bevoegdheden

Naast de hierboven genoemde taken en bevoegdheden op het gebied van beheer en schadebestrijding, zijn er nog enkele taken en bevoegdheden van GS:

- GS kunnen faunabeheereenheden erkennen. In Noord-Brabant is er één erkend: de Faunabeheereenheid Noord-Brabant* (zie ook hoofdstuk 3);
- GS dienen faunabeheerplannen* van de Faunabeheereenheid Noord-Brabant goed te keuren voordat deze werking hebben. De faunabeheerplannen zijn een belangrijk instrument, omdat daarin de basis wordt gelegd voor het verlenen van ontheffingen (zie ook hoofdstuk 3);
- GS kunnen bij bijzondere weersomstandigheden de jacht sluiten (zie ook hoofdstuk 7);
- GS kunnen een ontheffing verlenen voor het bijvoeren van bepaalde diersoorten (zie ook hoofdstuk 9);
- GS kunnen een ontheffing verlenen voor het rapen van kievitseieren (zie ook hoofdstuk 9);
- GS zijn bevoegd besluiten te nemen tot de aanwijzing van beschermde leefomgevingen (zie ook hoofdstuk 9).

3 Partners bij uitvoering Flora- en faunawet

- GS dragen tot op zekere hoogte bij aan de financiering van de uitvoeringstaken van de FBE.
- GS stellen geen aanvullende voorwaarden aan het faunabeheerplan dan die in de Ff-wet vermeld staan.
- Vanwege de juridische houdbaarheid en het structurele karakter van de schadeproblematiek in Noord-Brabant geven GS er de voorkeur aan om de uitvoer van beleid te baseren op faunabeheerplannen. Belangrijk hierbij is dat de gunstige staat van instandhouding van beschermde inheemse dieren gewaarborgd blijft.
- GS onderhouden regelmatig contact met de FBE en met het Faunafonds. Zij voorzien GS van deskundige informatie en adviezen.

GS werken bij het uitvoeren van hun verantwoordelijkheden samen met verschillende partners. De belangrijkste partner is de Faunabeheereenheid Noord-Brabant*. Daarnaast heeft de provincie te maken met het Faunafonds*.

3.1 Faunabeheereenheid

Een faunabeheereenheid is een samenwerkingsverband van jachthouders*, zo staat in de Ff-wet. De faunabeheereenheid heeft een uitvoerende, informerende en coördinerende rol bij de schadebestrijding en het beheer van dieren. De faunabeheereenheid is voor GS van grote waarde omdat hier veel kennis aanwezig is en een eerste belangenafweging gemaakt wordt tussen natuur en andere belangen.

Faunabeheereenheid Noord-Brabant

Op eigen initiatief hebben in Noord-Brabant Staatsbosbeheer (SBB), de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV), de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO), Natuurmonumenten (NM), Brabants Particulier Grondbezit (BPG), de Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbezit (NOJG) en het Brabants Landschap (BL) zich verenigd in de Faunabeheereenheid Noord-Brabant* (hierna: de FBE). GS onderkennen de grote betekenis van een faunabeheereenheid en hebben op 22 juni 2004 de FBE in Noord-Brabant erkend. GS dragen tot op zekere hoogte bij aan de financiering van de uitvoeringstaken van de FBE.

3.1.1 Faunabeheerplannen

In een faunabeheerplan* staat beschreven in welke mate de in de Ff-wet genoemde belangen, zoals schade aan gewassen of aan de verkeersveiligheid door dieren, worden geschaad. Tevens staat hierin vermeld hoe deze schade beperkt of voorkomen kan worden. Ontheffingen en aanwijzingen (zie ook hoofdstuk 4) worden door GS vaak afhankelijk gesteld van een dergelijk faunabeheerplan. In het beheerplan wordt namelijk de (dreigende) schade onderbouwd, de monitoring geregeld en de basis gelegd voor het behoud van een gunstige staat van instandhouding. Daarnaast worden de aard, omvang en noodzaak van de te verrichten handelingen in het faunabeheerplan duidelijk gemaakt. Tevens wordt de wijze waarop en de periode waarin het opzettelijk verontrusten, het vangen en/of het doden worden verricht vermeld. De mogelijkheid bestaat dat voor bepaalde soort(groep)en voor delen van de provincie een apart faunabeheerplan wordt opgesteld.

GS hebben tot taak faunabeheerplannen goed te keuren voordat deze werking hebben. Zij vragen daarbij advies aan het Faunafonds (zie ook § 3.2). Een plan dat ter goedkeuring wordt aangeboden, wordt ter inzage gelegd op het provinciehuis. Hierbij zal de openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht worden gevolgd. De geldigheidsduur van een faunabeheerplan is ten hoogste 5 jaar. Het volgende faunabeheerplan is, na goedkeuring van GS, vanaf 1 april 2011 van kracht. GS stellen geen andere eisen dan die in de Ff-wet staan.

Beleidsnota Flora- en faunawet versus faunabeheerplannen

De beleidsnota wordt door GS vastgesteld. Het beschrijft de kaders waarbinnen schade veroorzaakt door diersoorten bestreden kan worden. In de beleidsnota wordt toegelicht hoe de afweging wordt gemaakt tussen enerzijds het belang van de bescherming van diersoorten en anderzijds andere belangen, zoals economische belangen en het belang van openbare veiligheid. Een faunabeheerplan wordt door de FBE ontwikkeld en geeft op planmatige wijze invulling aan de implementatie van dit door GS vastgestelde beleid. Het faunabeheerplan is pas van kracht na goedkeuring door GS.

3.1.2 Eénloketfunctie

De FBE is de aangewezen instantie voor alle vragen die men heeft ten aanzien van het voorkomen en bestrijden van schade veroorzaakt door beschermde dieren. De FBE is ook de organisatie waar alle aanvragen om ontheffing (zie ook hoofdstuk 4) in beginsel binnenkomen en aan wie GS ontheffingen verstrekken. Dit alles vormt de éénloketfunctie van de FBE.

3.1.3 Wildbeheereenheden

Het werkgebied van de FBE is onderverdeeld in subregio's genaamd wildbeheereenheden* (ook wel: WBE's). In de Ff-wet wordt een wildbeheereenheid aangemerkt als gebied waarbinnen GS een vrijstelling kunnen doen gelden (zie ook § 4.2). GS erkennen de wildbeheereenheden daarnaast als een werkgebied waarbinnen een ontheffing op voorhand geldig is (zie ook § 4.4.1). Daarnaast hebben wildbeheereenheden een rol in het coördineren van planmatig beheer van diersoorten, informatieverstrekking en het verzamelen van gegevens.

3.2 Faunafonds

Het Faunafonds* is een zelfstandig bestuursorgaan, dat onder meer is belast met het toekennen van tegemoetkomingen in door beschermde diersoorten aangerichte schade. De taken van het Faunafonds bestaan uit:

- het bevorderen van maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade door dieren;
- het in daarvoor in aanmerking komende gevallen verlenen van tegemoetkomingen in geleden schade, aangericht door dieren behorende tot de beschermde inheemse diersoorten;
- GS van de provincies van advies voorzien over de uitvoering van taken die hen zijn opgedragen krachtens de Ff-wet;
- de Minister van LNV van advies voorzien bij het ontwerp van wetten.

Met name het derde punt is relevant voor GS. Het Faunafonds adviseert GS bij onder andere het opstellen van de beleidsnota, het afgeven van ontheffingen en bijvoorbeeld bij het sluiten van de jacht. GS hechten er waarde aan regelmatig contact met het Faunafonds te onderhouden.

4 Vrijstellingen, aanwijzingen en ontheffingen

- GS hebben een aanwijzing vastgesteld die het voor muskusrattenbestrijders van de waterschappen mogelijk maakt om de muskusrat en de beverrat te doden en die het voor jachtakehouders mogelijk maakt om de muskusrat, de rosse stekelstaart, de verwilderde kat, de verwilderde duif, het damhert en het wilde zwijn te doden. Voor het damhert en het wilde zwijn streven GS een nulstand na (zie onder andere § 5.1.2).
- GS zijn voornemens een aanwijzing vast te stellen voor bepaalde invasieve exoten en onbeschermde diersoorten. De FBE stelt daarom een beheerplan op dat betrekking heeft op deze diersoorten. Als GS dit beheerplan goedkeuren, dan moet de aanwijzing worden aangepast om beheer en schadebestrijding ten aanzien van de invasieve exoten en de onbeschermde diersoorten mogelijk te maken.
- GS verlenen bij voorkeur een ontheffing op voorhand aan de FBE voor gebieden waar belangrijke schade dreigt. In andere gevallen wordt een incidentele ontheffing verleent.
- GS koppelen aan de ontheffingen die zij afgeven een voorschrift dat er effectieve preventieve middelen moeten zijn geplaatst. Daarbij noemt GS minimaal twee effectieve preventieve middelen, tenzij het Faunafonds in een specifiek geval anders adviseert. In het voorschrift wordt ten minste één preventief middel genoemd dat zichtbaar op het perceel aanwezig moet zijn.
- GS schorten bij het besluit om de jacht (gedeeltelijk) te sluiten tegelijk de ontheffingen op voor die soorten waarvan zij van mening zijn dat de instandhouding (eveneens) in het geding is.

4.1 Drie instrumenten voor beheer en schadebestrijding

Zoals hiervoor in hoofdstuk 2 al kort aan de orde kwam, zijn er drie provinciale instrumenten die kunnen worden ingezet voor beheer en schadebestrijding. De drie provinciale instrumenten zijn de vrijstelling, de aanwijzing en de ontheffing. Deze instrumenten kunnen worden ingezet ter bescherming van de in de wet erkende belangen. GS kunnen bijvoorbeeld een ontheffing afgeven van het verbod om konijnen te doden, om daarmee schade aan sportvelden te bestrijden of te voorkomen. Bij het inzetten van de instrumenten geldt dat de gunstige staat van instandhouding van de diersoort niet in gevaar mag komen én dat er geen andere bevredigende oplossing mag zijn dan de inzet van het instrument in kwestie.

4.2 Vrijstellingen

Een vrijstelling is een verordening van PS. Met een dergelijke verordening verlenen PS een vrijstelling voor met name het opzettelijk verontrusten of doden van diersoorten ter voorkoming van dreigende schade. Een vrijstellingsverordening kan alleen gelden voor diersoorten die door de rijksoverheid op een vrijstellingslijst zijn gezet. Hierop staan diersoorten die schade kunnen aanrichten aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en water, of aan fauna. Een vrijstelling kan dus bijvoorbeeld niet in het belang van de volksgezondheid worden vastgesteld.

De rijksoverheid heeft twee vrijstellingslijsten gemaakt: een landelijke en een provinciale lijst. Op de landelijke vrijstellingslijst* staan diersoorten die in het gehele land schade aanrichten, zoals de houtduif, het konijn en de vos. Voor deze diersoorten kan de Minister van LNV een vrijstellingsverordening maken. Op de provinciale vrijstellingslijst* staan diersoorten die in delen van het land schade aanrichten, zoals de grauwe gans, de haas en de woelrat. PS kunnen voor deze diersoorten een provinciale vrijstellingsverordening maken. Een provinciale vrijstelling geldt in principe voor één of meer wildbeheereenheden*.

PS hebben in 2007 een vrijstelling vastgesteld. Deze provinciale vrijstelling geldt voor alle wilddbeheereenheden, voor het doden van de woelrat op percelen met appels en peren. Ook ziet de vrijstelling voor het opzettelijk verontrusten van 16 diersoorten (zie ook het begrip ‘provinciale vrijstellingslijst’ in de begrippenlijst en de bijlage 1), ter voorkoming van schade aan gewassen. GS zien momenteel geen reden om aan PS een voorstel te doen tot wijziging van de vrijstellingsverordening.

4.3 Aanwijzingen

GS kunnen personen of categorieën van personen aanwijzen om de stand van bepaalde diersoorten te beperken. Dit heet een aanwijzing. Een aanwijzing kan alleen betrekking hebben op de diersoorten die door de Minister van LNV op de lijst op grond van artikel 67 Ff-wet* zijn gezet, zoals het wilde zwijn, de muskusrat en de verwilderde duif. De aanwijzing van GS kan alleen worden vastgesteld in het belang van:

- a. de volksgezondheid en openbare veiligheid,
- b. de veiligheid van het luchtverkeer,
- c. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij of wateren, of
- d. ter voorkoming van schade aan flora en fauna.

Opvallend is dat de aanwijzing, in tegenstelling tot de vrijstelling en de ontheffing, niet alleen kan gelden voor beschermde inheemse diersoorten*, maar ook voor exoten* en de zogenaamde onbeschermde diersoorten*. Daarmee is de aanwijzing het enige instrument dat kan worden ingezet als het gaat om beheer en schadebestrijding ten aanzien van exoten en onbeschermde diersoorten.

Op dit moment geldt er in Noord-Brabant een aanwijzing van GS die het voor muskusrattenbestrijders mogelijk maakt om de muskusrat (in het belang van de openbare veiligheid) en de beverrat (in het belang van openbare veiligheid en ter voorkoming van belangrijke schade) te doden. De aanwijzing geeft ook aan jachtaktehouders* de bevoegdheid om de muskusrat te doden, in het belang van de openbare veiligheid. Verder mogen zij de rosse stekelstaart, de verwilderde kat (beiden ter voorkoming van schade aan flora en fauna), de verwilderde duif (ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen), het damhert en het wilde zwijn (beiden in het belang van openbare veiligheid en ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen) doden. Voor het damhert en het wilde zwijn streven GS een nulstand na (zie onder andere § 5.1.2).

Voor bepaalde exoten en onbeschermde diersoorten is een aanwijzing gewenst. Het merendeel van de exoten vormt geen probleem, maar in een aantal gevallen ontwikkelen de populaties van deze dieren zich explosief. Deze zogenaamde invasieve exoten*, zoals de nijlgans en de muntjak kunnen schadelijk zijn voor de natuur, omdat deze inheemse soorten kunnen wegconcurreren, opeten, infecteren of zich ermee vermengen en ecosystemen veranderen. Exoten vormen op deze manier wereldwijd een bedreiging voor de biodiversiteit. Dit wordt ook erkend in het Biodiversiteitsverdrag, de Convention on Biological Diversity (CBD). Verder kunnen invasieve exoten gezondheidsproblemen bij mensen en economische schade veroorzaken. In het biodiversiteitsverdrag en andere internationale verdragen staat dat landen de introductie van invasieve exoten moeten tegengaan of de gevolgen van introducties moeten beperken.

De FBE komt daarom met een faunabeheerplan* dat betrekking heeft op exoten en onbeschermde diersoorten. Als GS dit beheerplan goedkeuren, dan wordt de aanwijzing aangepast om beheer en schadebestrijding ten aanzien van de exoten en de onbeschermde diersoorten mogelijk te maken.

4.4 Ontheffingen

De ontheffing is een specifiek instrument dan de vrijstelling en de aanwijzing. GS kunnen een ontheffing verlenen van verboden uit de Ff-wet ten aanzien van alle beschermde inheemse diersoorten. Ontheffingen gelden, in tegenstelling tot vrijstellingen of aanwijzingen, altijd voor een specifiek gebied en voor een specifieke combinatie van diersoort en erkend belang. In het gros van de gevallen worden ontheffingen verleend aan de FBE op basis van een door haar ontwikkeld faunabeheerplan (zie ook hoofdstuk 3). Een ontheffing die aan de FBE is verleend, kan door de FBE, in de vorm van machtigingen*, worden doorgeschreven aan individuele jachthouders. In uitzonderlijke gevallen (namelijk als er geen faunabeheerplan aan ten grondslag ligt) verlenen GS de ontheffing aan anderen dan aan de FBE. Een voorbeeld daarvan is de ontheffing die GS in 2006 aan de Koninklijke Luchtmacht hebben verstrekt, in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer.

GS kunnen ontheffingen verlenen op basis van de in de wet genoemde belangen:

- a. in het belang van de openbare orde en veiligheid,
- b. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer,
- c. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren,
- d. ter voorkoming van schade aan flora en fauna, of
- e. met het oog op andere belangen, die door de rijksoverheid bij Algemene Maatregel van Bestuur (het 'Besluit beheer en schadebestrijding dieren') zijn aangewezen (op dit moment een zestal specifiekere belangen die minder vaak voorkomen, bijvoorbeeld de voorkoming en bestrijding van schade/overlast door steenmarters aan gebouwen).

Deze belangen zijn verder uitgewerkt in hoofdstuk 5. Er moet voor wat betreft de ontheffingen ter voorkoming van schade, een onderscheid gemaakt worden tussen twee soorten ontheffingen: ontheffingen op voorhand en incidentele ontheffingen.

4.4.1 Ontheffingen op voorhand

We spreken van een ontheffing op voorhand als deze is verstrekt aan de FBE* voor dreigende schade. Er is in dat geval dus nog geen sprake van schade, maar er wordt wel verwacht dat een bepaalde diersoort binnenkort schade zal gaan verrichten. Deze verwachting moet wel onderbouwd zijn. Meestal gebeurt dit op basis van schade in voorgaande jaren. Op het moment dat de FBE een ontheffing op voorhand krijgt, kan zij deze ontheffing, door middel van machtigingen*, doorschrijven aan jachthouders*.

De ontheffing op voorhand wordt afgegeven voor met name het opzettelijk verontrusten, vangen of doden van diersoorten, om schade aan gewassen, vee of fauna in een specifiek gebied te voorkomen. Een ontheffing op voorhand heeft een looptijd van ten hoogste 5 jaar (bij voorkeur overeenkomstig de looptijd van het faunabeheerplan) en wordt in beginsel afgegeven voor gebruik binnen een wildbeheereenheid*. Daarmee wordt aangesloten bij de werking van een provinciale vrijstelling. GS kunnen, in aansluiting op een door hen goedgekeurd faunabeheerplan, ervoor kiezen om een ontheffing op voorhand – in plaats van voor een wildbeheereenheid – te laten gelden voor een ander geografisch afgebakend gebied, bijvoorbeeld een natuurgebied.

Een ontheffing op voorhand wordt altijd gebaseerd op een faunabeheerplan dat door GS is goedgekeurd. In zo'n faunabeheerplan moet staan hoe de instandhouding van de soort gegarandeerd wordt en blijft. GS moeten ook, voordat zij ontheffing verlenen, controleren of er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

GS geven er de voorkeur aan om in gebieden waar sprake is van dreiging van schade een ontheffing op voorhand aan de FBE te verstrekken. Als de FBE in het bezit is van een ontheffing op voorhand kan deze binnen 24 uur ingezet worden om schade te beperken of te voorkomen. Zo wordt voorkomen dat schade veroorzaakt door beschermde inheemse diersoorten in korte tijd flink oploopt.

4.4.2 Incidentele ontheffingen

Er zijn situaties waarbij een incidentele ontheffing beter op zijn plaats is dan een ontheffing op voorhand. Soms komt een bepaalde vorm van schade slechts incidenteel voor, of is een bepaalde vorm van schade niet op voorhand te voorzien. In dat geval is het niet nodig of mogelijk om een ontheffing op voorhand te verlenen. Bij constatering van dergelijke, incidentele schade dient de FBE een aanvraag voor een ontheffing in bij GS. GS bepalen dan op basis van de afwegingen die vermeld staan in hoofdstuk 5 of de ontheffing geheel of gedeeltelijk wordt verleend, of wordt geweigerd.

Er zijn twee soorten ontheffingen. Ontheffingen op voorhand zijn ontheffingen die aan de FBE zijn verstrekt voor dreigende schade. Er is dan nog geen sprake van schade. Het voordeel van deze ontheffingen is dat deze snel (binnen 24 uur) kunnen worden ingezet om schade te beperken of te voorkomen. Naast de ontheffingen op voorhand zijn er incidentele ontheffingen voor de gevallen dat het niet nodig of mogelijk is om ontheffingen op voorhand te verlenen.

4.5 Voorschriften

Als GS ontheffingen afgeven, verbinden zij daaraan voorschriften. Deze voorschriften hebben twee functies. Enerzijds zijn deze bedoeld om de bescherming die de Ff-wet geeft op maat te maken voor het concrete geval van de ontheffing. Anderzijds zorgen de voorschriften ervoor dat het toezicht op en naleving van de regels uit de Ff-wet beter mogelijk zijn. Wanneer de gebruiker van een ontheffing zich niet houdt aan de voorschriften die zijn verbonden aan de ontheffing, dan is hij in overtreding van de Ff-wet en is er sprake van een economisch delict (zie ook hoofdstuk 6).

Allereerst zijn er bepaalde procedurele voorschriften verbonden aan ontheffingen. Deze zorgen ervoor dat GS op de hoogte zijn van het moment waarop daadwerkelijk gebruik gemaakt gaat worden van de ontheffing. Daarnaast zorgen deze ervoor dat toezichthouders de gebruikers van ontheffingen beter kunnen controleren op de benodigde papieren.

Een ontheffing wordt alleen afgegeven wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat om schade te voorkomen. GS voldoen aan deze voorwaarde door een voorschrift om effectieve preventieve middelen* te plaatsen, aan de ontheffing te koppelen. Bij het verlenen van incidentele ontheffingen toetsen GS ook vooraf of er preventieve middelen aanwezig zijn.

Eén van de taken van het Faunafonds* is het onderzoeken van de effectiviteit van preventieve middelen. Daarom wordt in de voorschriften verwezen naar de Handreiking Faunaschade van het Faunafonds. GS vereisen minimaal twee effectieve preventieve middelen, tenzij het Faunafonds in een specifiek geval anders adviseert. Daarnaast is de handhaafbaarheid van preventieve middelen van belang. Daarom wordt in het voorschrift over de preventieve middelen ten minste één preventief middel opgenomen dat zichtbaar op het perceel aanwezig moet zijn.

GS kunnen besluiten om bij bijzondere weersomstandigheden de jacht (gedeeltelijk) te sluiten (zie ook hoofdstuk 7). GS schorten bij het besluit om de jacht (gedeeltelijk) te sluiten tegelijk de ontheffingen op voor die soorten waarvan zij van mening zijn dat de instandhouding (eveneens) in het geding is. Als GS bijvoorbeeld de jacht op de wilde eend gesloten heeft, omdat er sprake is van bevroren sloten, dan kunnen GS in het verlengde hiervan beheer en schadebestrijding voor andere watervogelsoorten ook stopzetten. Hiervoor nemen GS voorschriften op in de ontheffingen die zij afgeven.

Ten slotte kunnen GS besluiten, afhankelijk van het belang waarvoor ontheffing wordt verleend, aanvullende voorschriften aan een ontheffing te verbinden, die specifiek voor die ontheffing van belang zijn. Deze voorschriften hebben met name tot doel dat pas voor opzettelijk verontrusten, vangen of doden wordt gekozen als er geen andere bevredigende oplossing bestaat om schade te voorkomen.

GS kunnen bij het afgeven van ontheffingen voorschriften verbinden aan de ontheffingen. Daarmee kunnen GS de ontheffing op maat maken voor het concrete geval en ervoor zorgen dat toezicht op het naleven van de regels uit de Ff-wet beter mogelijk is. De voorschriften zien met name op het plaatsen van preventieve middelen, om aan de voorwaarde te voldoen dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat om schade te voorkomen.

5 Erkende belangen

- GS stellen de voorwaarde dat bij een aanvraag om ontheffing in het belang van volksgezondheid, openbare veiligheid en bij schade aan dieren via bacteriën, een verklaring van een onafhankelijke, deskundige instantie moet worden overgelegd. Daaruit moet blijken dat de genoemde belangen daadwerkelijk in het geding zijn.
- GS verstrekken een ontheffing aan de FBE voor het opzettelijk verontrusten en doden van reeën op basis van een faunabeheerplan.
- Ter voorkoming van schade aan gewassen, overdracht van dierziekten en verkeersongevallen zijn jachtaktehouders aangewezen om de stand van wilde zwijnen en damherten te beperken. Er wordt op dit moment geen duurzame populatie nagestreefd.
- GS verstrekken een ontheffing aan de FBE voor de Koninklijke Luchtmacht om bepaalde dieren te verjagen en zonodig te doden in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer.
- GS handelen overeenkomstig het oordeel van de rechter dat er sprake is van belangrijke schade bij meer dan € 250,- schade per geval.
- GS verstrekken bij voorkeur een ontheffing op voorhand aan de FBE, voor werkgebieden van die wildbeheereenheden waar sprake is van (dreigende) belangrijke schade aan gewassen.
- GS verlenen ontheffingen om schade te voorkomen aan pluimvee, lammeren en biggen door vossen. Bij grote bedrijven hoeft geen vossenwerend hek te zijn geplaatst.
- GS verlenen, ter bescherming van erkende weidevogelgebieden, naast de landelijke vrijstelling voor vossen, aanvullende ontheffing voor het gebruik van kunstlicht.
- GS verstrekken ontheffingen voor het bestrijden van konijnen op sportvelden en industrieterreinen op basis van een faunabeheerplan. Bij overlast van met name konijnen op begraafplaatsen dient een verklaring van de eigenaar en de gemeente bij een aanvraag te worden gevoegd.
- Er worden in dit hoofdstuk voorbeelden genoemd. In gevallen waarin deze beleidsnota niet in voorziet gelden zoveel mogelijk dezelfde voorwaarden van GS als bij de in dit hoofdstuk genoemde voorbeelden.

GS staan het verjagen van dieren, al dan niet met afschot, slechts toe als belangen worden geschaad die in de Ff-wet wet vermeld staan, als er geen andere bevredigende oplossing is en als de gunstige staat van instandhouding daarmee niet in gevaar komt. Om inzichtelijk te maken welke erkende belangen er spelen bij welk instrument (vrijstelling, aanwijzing of ontheffing), is de volgende tabel gemaakt. Hierin is te vinden welk instrument ingezet kan worden bij welk belang.

Tabel 1: GS kunnen voor een aantal belangen verschillende instrumenten inzetten.

<i>Erkend belang</i>	<i>Vrijstelling</i>	<i>Aanwijzing</i>	<i>Ontheffing</i>
Volksgezondheid en openbare veiligheid		●	●
Veiligheid van luchtverkeer		●	●
Voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige edelherten, reeën, damherten of wilde zwijnen			●
Het reguleren van de populatieomvang van edelherten, reeën, damherten of wild zwijnen			●
Voorkoming en bestrijding van schade (algemeen)	●		
Voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren		●	●
Voorkoming van schade aan flora en fauna		●	●
Voorkoming en bestrijding van schade/overlast bij gebouwen door steenmarters			●
Voorkoming en bestrijding van schade door vossen aan niet bedrijfsmatig gehouden vee			●
Voorkoming en bestrijding van schade door konijnen of vossen op sportvelden of industrieterreinen			●
Voorkoming en bestrijding van schade door zoogdieren op begraafplaatsen			●

Dat deze instrumenten voor deze belangen *kunnen*, wil natuurlijk niet zeggen dat deze instrumenten *moeten* worden ingezet of dat deze standaard door PS of GS worden ingezet. Er moet altijd een belangenafweging aan vooraf gaan, voordat er besloten wordt om een bepaald instrument in te zetten. Hieronder staan de afwegingen die GS maken ten aanzien van de in de Ff-wet genoemde belangen.

5.1 Volksgezondheid en openbare veiligheid

Bij het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid moet een onderscheid worden gemaakt tussen acute gevaren en niet-acute gevaren. Van acuut gevaar voor de volksgezondheid is bijvoorbeeld sprake bij een plotselinge uitbraak van een virus. De openbare veiligheid is acuut in gevaar wanneer (ontsnapte) loslopende grote hoefdieren zich in de buurt van drukke wegen bevinden.

Bij een incident waarbij het duidelijk is dat de volksgezondheid of de openbare veiligheid acuut in het geding is, is het een taak van de politie om adequaat en snel in te grijpen, na toestemming van de korpschef. Dit geldt ongeacht de diersoort die het gevaar veroorzaakt.

In het geval van acute gevaren, zijn PS of GS dus niet de aangewezen instanties om in te grijpen. Dat zijn PS en GS wel wanneer er sprake is van een niet-acuut gevaar

5.1.1 Volksgezondheid

Bij een risico voor de volksgezondheid gaat het vanuit de Ff-wet met name om het risico op overdracht van ziektes via dieren op mensen. Een voorbeeld hiervan is het overbrengen van vossenlintworm en rabiës via vossen.

Wanneer er sprake is van een landelijk risico, is het aan de Minister van LNV hierop maatregelen te nemen. Wanneer sprake is van een lokale aantasting van de volksgezondheid kan een zorgvuldig onderbouwde aanvraag ingediend worden bij de FBE. Daarbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan zwemwateren waarbij watervogels gastheer zijn van de parasiet *Cercariën dermatitis*. GS verlenen dan ontheffing voor het opzettelijk verontrusten van aanwezige watervogels.

Er worden geen ontheffingen op voorhand verstrekt in het belang van de volksgezondheid. GS stellen bij incidentele ontheffingen als voorwaarde dat er een verklaring van een onafhankelijke deskundige (bijvoorbeeld van de GGD) bij de aanvraag wordt overgelegd. Uit deze aanvraag moet blijken dat een causaal verband tussen de aanwezigheid van de dieren en een risico op aantasting van de volksgezondheid aannemelijk is.

5.1.2 Openbare veiligheid

De openbare veiligheid zal met name in het geding zijn bij het risico op aanrijdingen van grote hoefdieren door het wegverkeer (zoals edelherten, reeën, damherten of wild zwijnen). Daarnaast moet bij de openbare veiligheid bijvoorbeeld worden gedacht aan dieren die taluds van waterkeringen, waterbergingen, spoorbanen en spoordijken, ondergraven, zoals konijnen, dassen, muskusratten of vossen.

Voor wilde zwijnen en damherten geldt dat in Noord-Brabant, middels een aanwijzing, een nulstand wordt nagestreefd. Dit in het kader van de openbare veiligheid, ter voorkoming van schade aan gewassen en om het risico op overdracht en uitbraken van dierziekten te beperken. Voor reeën wordt op basis van draagkrachtberekeningen bepaald wat een goede populatieomvang is. De onderbouwing voor de ontheffing voor reeën dient in een faunabeheerplan* opgenomen te worden waarbij dezelfde belangen in de afweging moeten worden meegenomen. Voor edelherten geldt dat deze op dit moment niet in de provincie voorkomen.

GS verstrekken ontheffingen voor reeën op basis van een door hen goedgekeurd faunabeheerplan. In het beheerplan wordt rekening gehouden met de ecologische draagkracht van het gebied, veiligheid voor het verkeer en landbouwschade.

In geval van ondergravingen die een gevaar vormen voor de openbare veiligheid verlenen GS ontheffing voor fret en buidel* en/of nachtelijk gebruik van het geweer in combinatie met kunstlicht. Een aanvraag voor ontheffing in het belang van openbare veiligheid dient vergezeld te gaan van een verklaring van de betrokken verantwoordelijke overheid of instantie, waaruit blijkt dat de openbare veiligheid daadwerkelijk in het geding is.

5.2 Veiligheid van het luchtverkeer

De veiligheid van het luchtverkeer is met name in het geding als er tijdens de start of landing van vliegtuigen risico's voor aanvaringen met vogels bestaan. Het gaat hierbij vooral om grotere groepen vogels. Ook bij relatief grote zoogdieren, met name reeën, is er mogelijk een kans op aanrijdingen bij de start of de landing. Sinds de invoering van de Ff-wet worden dan ook ontheffingen verleend aan de Koninklijke Luchtmacht voor het opzettelijk verontrusten en zonodig doden van vogels en reeën ter plaatse.

5.3 Belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren

5.3.1 Belangrijke schade aan gewassen

GS hanteren als regel dat van belangrijke schade aan gewassen aan de orde is bij minimaal 250 euro bedrijfsmatige schade per geval. Hiermee handelen GS overeenkomstig het oordeel van de rechter.

GS verstrekken op dit moment verreweg de meeste ontheffingen ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen. Deze ontheffingen worden alleen afgegeven wanneer er sprake is van een concrete dreiging van belangrijke schade. Dreigende schade dient bij voorkeur onderbouwd te worden door schadecijfers uit het verleden. Inmiddels heeft het Faunafonds* de afgelopen jaren behoorlijk wat gegevens verzameld van landbouwschade veroorzaakt door beschermde inheemse dieren. Hierdoor is duidelijk bij welke combinatie van gewas en diersoort er een concrete dreiging van schade is. In het faunabeheerplan kan deze concrete dreigende schade inzichtelijk gemaakt worden voor ontheffingen op voorhand. Daar waar geen concrete dreiging van schade onderbouwd kan worden verlenen GS geen ontheffing.

GS verlenen ontheffingen op voorhand aan de FBE voor die gebieden waar sprake is van concrete dreiging van belangrijke schade. Dit moet aangetoond worden met objectieve gegevens. Wanneer het gaat om soorten waarbij men in aanmerking komt voor een vergoeding van het Faunafonds, dient een verzoekschrift bij het Faunafonds te zijn ingediend. Op die manier wordt immers duidelijk dat het voorkomen van (verdere) schade voorop staat bij het gebruiken van de ontheffing. De grondgebruiker is belanghebbende en dient de aanvraag te ondertekenen. De grondgebruiker is ook te allen tijde verantwoordelijk voor het plaatsen van preventieve middelen*.

Beleidskader Faunabeheer

De schade veroorzaakt door ganzen is van dusdanige aard en stijgende, dat hier op landelijk niveau afspraken worden gemaakt. In het najaar van 2003 is het Beleidskader Faunabeheer tot stand gekomen. Het Beleidskader is een overlegorgaan met vertegenwoordigers van LNV, Interprovinciaal Overleg (IPO), Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO), Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV) en Vogelbescherming Nederland. Het doel van het beleidskader is om de toenemende schade door ganzen en smienten te beperken.

Om de schade door overwinterende ganzen* en smienten aan de landbouw te beperken en tegelijkertijd de duurzame instandhouding van deze soorten te waarborgen, is 80.000 hectare foerageergebied aangewezen voor kolgans, grauwe gans, smient, brandgans en kleine rietgans.

In Noord-Brabant zijn ter uitvoering hiervan vijf foerageergebieden aangewezen (ongeveer 5.000 ha). Medio 2007 is de ruimtelijke begrenzing van de foerageergebieden definitief vastgesteld. De foerageergebieden zijn onderdeel gaan uitmaken van de beheersgebieden behorend bij het provinciaal beheersgebiedplan.

GS betrekken het Beleidskader Faunabeheer bij het nemen van besluiten voor deze diersoorten, daar waar mogelijk.

5.3.2 Belangrijke schade aan vee

Bij belangrijke schade aan vee gaat het met name om het doden van bedrijfsmatig gehouden pluimvee, lammeren en biggen door vossen. In de praktijk betreft dit vooral de zogenaamde freilandbedrijven (vrije uitloop).

Overdag kan de schade veroorzaakt door vossen bestreden worden, omdat voor de vos een landelijke vrijstelling van de Minister van LNV geldt. GS kunnen daarnaast ontheffing verlenen van het verbod om na zonsondergang en voor zonsopkomst gebruik te maken van het geweer, al dan niet met gebruik van kunstlicht.

GS zijn van mening dat bij grote bedrijven vanwege bedrijfseconomische aspecten niet in redelijkheid gevraagd kan worden een vossenwerend raster te plaatsen. Uit een onderzoek van het Faunafonds blijkt dat de plaatsing van een dergelijk raster voor grote freilandbedrijven een investering van 10% tot 35% van de totale omzet kost. Daarnaast is het plaatsen van dergelijk grote rasters landschappelijk gezien onwenselijk en soms niet toegestaan vanwege gemeentelijk beleid. De actieradius van de vos is in de zomer, als territoria gevormd zijn, ongeveer één kilometer en in de winter ongeveer vijf kilometer.

GS verlenen, aanvullend op de landelijke vrijstelling, ontheffingen om schade te voorkomen aan pluimvee, lammeren en biggen door vossen. Voor grote bedrijven hoeft geen vossenwerend hek te zijn geplaatst. Tijdens de schoontijd van vossen verlenen GS geen ontheffing.

Een ander manier waarop schade aan vee kan ontstaan, is door besmetting van bacteriën. Meestal gaat het dan om de salmonellabacterie. Aangenomen wordt dat in het wild levende dieren over het algemeen niet de grootste veroorzaker zijn van een uitbraak van salmonella. De belangrijkste factoren zijn aanvoer van besmet vee, aanvoer van mest, onderling contact tussen dieren van verschillende bedrijven en het drinken van oppervlaktewater. In het wild levende dieren kunnen echter wel een risicofactor zijn voor het veroorzaken en het in stand houden van salmonella-infecties op veebedrijven.

De grondgebruiker dient voordat GS overwegen een ontheffing voor het doden te verlenen eerst minimaal twee preventieve middelen te plaatsen. Pas als deze niet afdoende blijken te werken, verlenen GS een ontheffing voor het verjagen of doden van dieren die het vee kunnen besmetten. GS verlenen na terugkerende overlast van besmetting van vee een ontheffing om de dieren te verjagen, al dan niet ondersteund door afschot. GS stellen hierbij de voorwaarde dat er een verklaring wordt overgelegd van een onafhankelijke deskundige (bijvoorbeeld van de gezondheidsdienst voor dieren of van een erkende veearts), waaruit blijkt dat een causaal verband tussen de diersoort en de schade aan het vee aannemelijk is.

5.3.3 Belangrijke schade aan bossen

In de praktijk is belangrijke schade aan bossen te verwachten door reeën, damherten, wilde zwijnen en edelherten. Ook is schade mogelijk door bosmuizen en rosse woelmuizen. Bosmuizen zijn landelijk vrijgesteld op basis van artikel 75 Ff-wet.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat voor wilde zwijnen en damherten geldt dat in Noord-Brabant, middels een aanwijzing, een nulstand wordt nagestreefd. Voor reeën wordt op basis van draagkrachtberekeningen bepaald wat een goede populatieomvang is (zie ook § 5.1.2).

De afgelopen vijf jaar is er geen belangrijke schade aan bossen gemeld. Een kwantificering van schade door beschermde inheemse diersoorten in de bosbouw is niet voorhanden.

GS verlenen pas ontheffing als de schade of concrete dreiging van belangrijke schade inzichtelijk is gemaakt, bij voorkeur op basis van een door GS goedgekeurd faunabeheerplan.

5.3.4 Belangrijke schade aan bedrijfsmatige visserij en wateren

Een kwantificering van schade door beschermde inheemse diersoorten aan bedrijfsmatige visserij is op dit moment niet voorhanden. Tot het moment dat deze wel beschikbaar is, is ontheffingverlening, al dan niet op basis van een faunabeheerplan, niet aan de orde. Belangrijke schade in commerciële viskwekerijen door bijvoorbeeld aalscholvers en futen is bovendien afdoende te voorkomen door overnetting. Bij forellenkwekerijen is dit niet mogelijk. Opzettelijk verontrusten (het maken van lawaai) werkt daar effectief.

GS verlenen pas ontheffing als de schade of concrete dreiging van belangrijke schade inzichtelijk is gemaakt en als overnetting niet mogelijk is of onvoldoende blijkt te werken. Bij voorkeur verlenen zij de ontheffing op basis van een door hen goedgekeurd faunabeheerplan.

5.4 Schade aan flora en fauna

5.4.1 Schade aan flora

Eén van de belangen op basis waarvan een aanwijzing voor grote hoefdieren wordt gedaan, is schade aan de flora. Deze onderbouwing dient dan meegenomen te worden in het faunabeheerplan.

5.4.2 Schade aan fauna

Vanuit ecologisch oogpunt gaat het bij schade aan de fauna om concurrentie tussen diersoorten en predatie.

De vos is op 1 april 2006 op de landelijke vrijstellingslijst* geplaatst vanwege de schade die deze soort veroorzaakt aan weidevogels, die over het gehele land verspreid zijn. Vossen mogen, op basis van een vrijstelling van de Minister van LNV, in heel Nederland tussen zonsopkomst en zonsondergang met de toegestane middelen ter voorkoming van schade aan weidevogels worden gedood.

Voor het gebruik van het geweer tussen zonsondergang en zonsopkomst en voor het gebruik van kunstlicht verlenen GS ontheffing op basis van een faunabeheerplan. Om in aanmerking te komen voor een ontheffing moet aangetoond zijn dat er regionaal sprake is van erkende weidevogelgebieden en moet onderbouwd worden dat aanvullend kunstlicht noodzakelijk is. GS willen het aantal lichtbakken dat tegelijk gebruikt wordt maximaliseren om de hoeveelheid lichtvervuiling in de provincie te beperken.

5.5 Schade aan gebouwen of daarbij gelegen roerende zaken door steenmarters

Steenmarters kunnen in gebouwen en auto's schade toebrengen aan de bekabeling en overlast veroorzaken in de vorm van stank. De steenmarter kwam tot voor kort slechts sporadisch in Noord-Brabant voor, maar breidt zich gestaag uit. Er is in Noord-Brabant tot nu toe geen schade of belangrijke overlast gemeld. In principe zijn er voldoende preventieve maatregelen mogelijk ter voorkoming van schade aan gebouwen.

Indien preventieve maatregelen onvoldoende sociaal bieden verlenen GS incidenteel ontheffing via de FBE voor het vangen en verplaatsen of weren en opzettelijk verontrusten van steenmarters.

5.6 Schade aan niet bedrijfsmatig gehouden vee door vossen

Het gebeurt regelmatig dat vossen schade veroorzaken aan niet bedrijfsmatig gehouden vee (hobbyvee). Dergelijke schade is te voorkomen door afdoende preventieve maatregelen te treffen. Voor informatie over vossenwerende rasters verwijzen wij naar de Handreiking Faunaschade. Daarnaast wordt aangeraden het vee 's nachts op te sluiten.

In principe geven GS voor dit belang geen ontheffingen af. In uitzonderlijke gevallen waaruit blijkt dat de preventieve middelen onvoldoende effectief zijn en aanzienlijke schade dreigt, overwegen GS hierop een uitzondering te maken.

5.7 Onnodig lijden van zieke of gebrekkige edelherten, reeën, damherten en wild zwijnen

Voor damherten en wilde zwijnen is dit belang niet van toepassing, aangezien hiervoor in Noord-Brabant middels een aanwijzing, een nulstand wordt nagestreefd. Voor edelherten geldt dat deze op dit moment niet in de provincie voorkomen (zie ook § 5.1.2). Ontheffing ten behoeve van het beheer van reeën vindt uitsluitend plaats aan de FBE op basis van een door GS goedgekeurd faunabeheerplan. Onnodig lijden dient onderdeel uit te maken van de onderbouwing hiervan.

5.8 Schade door konijnen of vossen op sportvelden of industrieterreinen

De schade aan sportvelden bestaat vooral uit vernielingen van heringezaaide grasmatten en holen of gaten. Hierdoor ontstaat ook het risico van persoonlijk letsel. Bij schade aan industrieterreinen gaat het om het ondermijnen van kabelgoten, gebouwen en andere werken of installaties.

Het konijn en de vos zijn op de landelijke vrijstellingslijst geplaatst en opgenomen in de vrijstelling van de Minister van LNV. Deze houdt in dat het konijn en de vos mogen worden gedood ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen. Binnen de bebouwde kom mogen in het kader van de vrijstelling geen geweren worden gebruikt. Evenmin geldt de vrijstelling voor het 's nachts gebruiken van het geweer al dan niet ondersteund door gebruik van kunstlicht. Hiervoor kunnen GS ontheffing verlenen. Bij sportvelden en industrieterreinen gaat het normaliter om grotere oppervlakten, die door middel van een afrastering niet (eenvoudig) vrij zijn te houden van konijnen en vossen. Dit zou onevenredig hoge kosten met zich meebrengen. Door aanpassingen aan de beplanting rondom kwetsbare terreindelen, kan de konijnenpopulatie worden teruggedrongen. Konijnen zijn in principe te bestrijden met fret en buidel*.

GS verlenen ontheffing op voorhand aan de FBE voor het gebruik van fret en buidel om konijnen te bestrijden, op basis van een goedgekeurd faunabeheerplan. GS verlenen ontheffing voor het 's nachts gebruiken van het geweer ondersteund met kunstlicht. Voorwaarde is wel dat er een zorgvuldige aanvraag aan ten grondslag moet liggen. Uit de aanvraag moet blijken dat preventieve maatregelen onvoldoende soelaas bieden.

5.9 Populatieomvang van het edelhert, het ree, het damhert of het wilde zwijn

In het belang van een gezonde en evenwichtige populatie en om belangrijke schade te voorkomen kunnen GS besluiten ontheffing te verlenen voor het reguleren van reeën, wilde zwijnen, damherten en edelherten. Dit gebeurt alleen op basis van een door GS goedgekeurd faunabeheerplan. Omdat voor wilde zwijnen en damherten geldt dat in Noord-Brabant een nulstand wordt nagestreefd en edelherten op dit moment niet in de provincie voorkomen, geldt dit (vooralsnog) uitsluitend voor het ree (zie ook § 5.1.2). Voor reeën wordt op basis van draagkrachtberekeningen bepaald wat een goede populatieomvang is. De onderbouwing voor de ontheffing voor reeën dient in een faunabeheerplan opgenomen te worden waarbij dezelfde belangen in de afweging moeten worden meegenomen.

5.10 Schade op begraafplaatsen

Met name konijnen en vossen zorgen voor overlast doordat ze op begraafplaatsen schade veroorzaken door gangen te graven en de beplanting aan te vreten. Sinds 7 april 2009 is de voorkoming en bestrijding van schade op begraafplaatsen veroorzaakt door beschermde inheemse zoogdieren een verantwoordelijkheid van GS.

GS vinden het onwenselijk om het geweer te gebruiken op begraafplaatsen. Andere methoden hebben duidelijk de voorkeur. GS geven slechts ontheffing af voor het doden van dieren op begraafplaatsen als een gemeente samen met de eigenaar van de begraafplaats de situatie goed in beeld heeft gebracht. Bovendien dienen zij duidelijk te maken dat andere preventieve middelen onvoldoende soelaas bieden.

6 Handhaving

- Voor GS ligt bij het houden van toezicht de nadruk op toezicht en bestuursrechtelijke handhaving en minder op strafrechtelijk optreden.
- Bij het houden van toezicht wordt vooral ingezet op het controleren van verleende ontheffingen, met name op het controleren op de aanwezigheid van preventieve middelen.
- GS hanteren het uitgangspunt dat een toezichthouder controleert of aan de voorschriften van een ontheffing wordt voldaan op het moment dat duidelijk wordt dat er gebruik gaat worden gemaakt van een ontheffing.
- Daar waar samenwerking met andere organisaties mogelijk is, gebeurt dit. Dit heeft vooral betrekking op een goede uitwisseling van informatie en kennis.
- Als GS bij een landbouwer handhaven op grond van de Ff-wet, dan wordt de Minister van LNV hiervan op de hoogte gesteld, in het kader van de cross compliance regels.

Toezicht op én handhaving van de Ff-wet is van groot belang. De wet heeft de bescherming van planten- en diersoorten als uitgangspunt. Er moet daarom worden gecontroleerd of daarop inbreuk wordt gemaakt. Daar waar ten onrechte een inbreuk wordt gemaakt op dat uitgangspunt, moet daar tegen opgetreden worden.

GS kunnen alleen toezicht houden en handhaven waar zij vanuit de Ff-wet bevoegdheden hebben. GS kunnen bijvoorbeeld niet optreden als met onwettige middelen wordt gejaagd, maar wel als er in strijd wordt gehandeld met een door GS afgegeven ontheffing.

Veel overtredingen van de Ff-wet zijn strafbaar gesteld in de Wet op de Economische Delicten. Daarmee zijn dit strafbare feiten. Tegen een overtreding van deze bepalingen uit de Ff-wet kan dus zowel strafrechtelijk als bestuursrechtelijk opgetreden worden.

6.1 Strafrechtelijk optreden

De keuze voor strafrechtelijk of bestuursrechtelijk optreden, of voor beiden is afhankelijk van de ernst en/of de aard van de overtreding en het beoogde effect. De mogelijkheid tot strafrechtelijke vervolging ligt bij het Openbaar Ministerie. Vervolging blijkt lastig te zijn, aangezien slechts een feitelijke constatering van de overtreding in de meeste gevallen voldoende is en dit in de praktijk niet vaak voorkomt.

De rol van GS bij strafrechtelijk optreden is beperkt. Een provinciale toezichthouder kan wel worden aangewezen en beëdigd als buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA). Het voordeel hiervan is dat de toezichthouders dan de opsporingsbevoegdheid krijgen die de politie heeft. BOA's kunnen de eerste stap nemen tot het strafrechtelijk vervolgen van diegenen die bepalingen uit de Ff-wet overtreden (met name het opmaken van processen-verbaal). Dit heeft slechts een beperkte waarde, aangezien het niet vaak voorkomt dat iemand op heterdaad betrapt wordt bij het overtreden van de Ff-wet. Bovendien zijn GS slechts bevoegd als het gaat om strafbare feiten die in het kader van beheer en schadebestrijding plaatsvinden. Als er wel sprake is van een heterdaadsituatie in het kader van beheer en schadebestrijding, levert het voordeel op als een toezichthouder tevens BOA is.

Als provinciale toezichthouders overtredingen van de Ff-wet waarnemen waarbij zij niet bevoegd zijn strafrechtelijk op te treden of als zij het vermoeden krijgen van dergelijke overtredingen, dan stellen zij de juiste handhavingsinstantie hiervan op de hoogte.

6.2 Bestuursrechtelijk toezicht en handhaving

Voor de provinciale toezichthouders ligt de nadruk qua handhaving op het bestuursrechtelijke spoor en niet op strafrechtelijk optreden. Daarbij wordt vooral – in het kader van het houden van toezicht – gericht gecontroleerd of wordt voldaan aan de voorschriften van afgegeven ontheffingen voor het opzettelijk verontrusten, vangen en/of doden van dieren.

Hierbij moet worden aangetekend dat handhaving bij het ontbreken van preventieve middelen* wel lastig is. De afwezigheid van preventieve middelen levert geen overtreding op van de Ff-wet zolang niet feitelijk gebruik wordt gemaakt van de ontheffing. In de gevallen waarin er wel feitelijk gebruik wordt gemaakt van de ontheffing, zonder dat de preventieve middelen aanwezig zijn, wordt direct handhavend opgetreden.

Onder het houden van toezicht wordt niet alleen verstaan het zichtbaar in het veld aanwezig zijn, maar ook het geven van tekst en uitleg over het doel en de inhoud van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving, en over de geldende vrijstellingen, aanwijzingen en ontheffingen. Op deze manier kan worden voorkomen dat er overtredingen plaatsvinden vanuit onbekendheid met of onduidelijkheid over de regels. Provinciale toezichthouders geven daarom regelmatig voorlichting aan degenen die gebruik maken van de vrijstellingen, aanwijzingen en ontheffingen. Het gaat dan om de wildbeheereenheden en om individuele jachtaktehouders, grondgebruikers en jachtopzichters. Ook tegenover anderen hebben de provinciale toezichthouders echter een voorlichtende en adviserende rol met betrekking tot het gebruik van vrijstellingen, aanwijzingen en ontheffingen.

Tegen overtredingen van bepalingen uit de Ff-wet kan zowel strafrechtelijk als bestuursrechtelijk worden opgetreden. De mogelijkheid tot strafrechtelijke vervolging ligt bij het Openbaar Ministerie. De rol van GS is daarbij beperkt. In de praktijk blijkt strafrechtelijke vervolging lastig. Bij bestuursrechtelijke handhaving kunnen GS met name controleren of aan de voorschriften van afgegeven ontheffingen wordt voldaan.

6.3 Procedure toezicht en handhaving

Als er sprake is van een ontheffing die aan de FBE is verleend, dan doet de FBE melding bij GS op het moment dat er op basis van deze ontheffing een machtiging* wordt aangevraagd en afgegeven. Vervolgens vindt er een toets door een toezichthouder plaats waarbij de machtiging gecontroleerd wordt. Als uitgangspunt geldt dat de controle binnen 24 uur plaatsvindt. De toezichthouder controleert in het veld of aan de voorschriften wordt voldaan die aan de ontheffing verbonden zijn, met name op de aanwezigheid van preventieve middelen. Als er niet aan de voorschriften wordt voldaan, wordt er een waarschuwing gegeven en wordt er contact opgenomen met de FBE.

Wanneer een waarschuwing niet voldoende blijkt te zijn om de overtreding te beëindigen of wanneer de overtreding dermate ernstig is dat onmiddellijk optreden is vereist, kan er handhavend worden opgetreden. In dat geval wordt er eveneens een beroep op de FBE gedaan om de machtiging in te trekken. Als dit niet gebeurt, trekken GS de ontheffing (gedeeltelijk) in.

Op dit moment worden de aanvragen van machtigingen door de FBE per fax aan GS doorgegeven. Daarnaast wordt doorgegeven wanneer de machtigingen door de gebruikers worden geactiveerd en gedeactiveerd. In de praktijk wordt een geactiveerde melding door de gebruiker maar zelden gedeactiveerd. Dit heeft tot gevolg dat het gewas soms al van het land blijkt te zijn op het moment dat een toezichthouder komt controleren of er rechtmatig gebruik wordt gemaakt van de ontheffing. Er wordt daarom op dit moment gewerkt aan een digitaal registratiesysteem, waarop de FBE, de grondgebruikers en de provinciale toezichthouders real-time gegevens kunnen invoeren en controleren. Daarmee wordt het in één oogopslag duidelijk voor welke percelen een machtiging is verleend, wanneer deze wordt geactiveerd en wanneer deze weer wordt gedeactiveerd. Dit nieuwe registratiesysteem moet op deze manier het houden van toezicht gemakkelijker en praktischer maken.

6.4 Contacten en samenwerking met andere organisaties

Naast de provincie zijn er andere organisaties die zich ook bezig houden met het toezicht op en de bestuursrechtelijke handhaving van de Ff-wet en het strafrechtelijk optreden tegen overtredingen van die wet. De belangrijkste daarvan zijn de Algemene Inspectiedienst (AID) van het Ministerie van LNV, de politie en het Openbaar Ministerie. De AID heeft een algemene opsporingsbevoegdheid voor onder andere de groene wetgeving (waaronder de hele Ff-wet). De politie en het Openbaar Ministerie zijn belast met de strafrechtelijke opsporing en vervolging van degenen die strafbare feiten plegen.

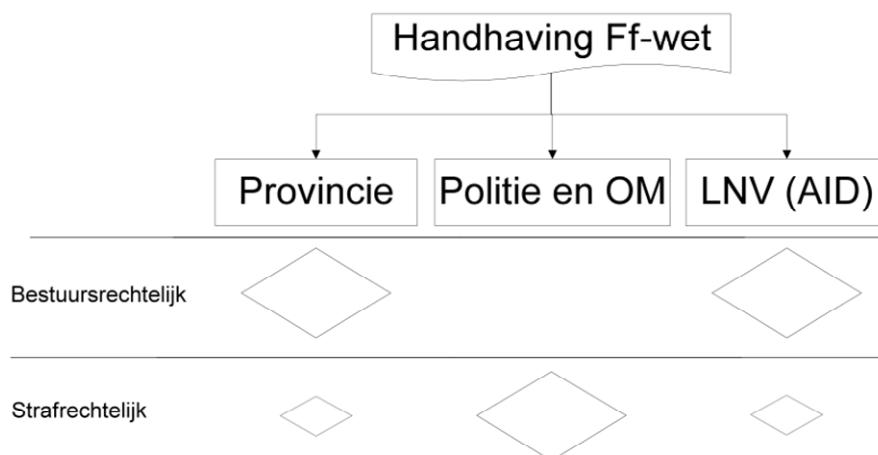
Daarnaast zijn er andere handhavende instanties die een signalerende functie kunnen hebben voor wat betreft de groene wetgeving. Het gaat dan om milieuwethouders bij gemeenten en keuropzichers en controleurs Wet verontreiniging oppervlaktewater van de waterschappen. Ook is er het Faunafonds*, dat is belast met het toekennen van tegemoetkomingen bij door beschermde diersoorten aangerichte schade. In dat kader controleert het Faunafonds of er op een bepaald perceel schade is en taxeert het deze schade (zie ook hoofdstuk 3).

Elk van de genoemde organisaties heeft een eigen taak en een eigen verantwoordelijkheid. De mogelijkheden tot samenwerking zijn hierdoor beperkt. Daar waar het kan vindt samenwerking plaats, vooral door middel van een goede uitwisseling van informatie en kennis. De verschillende organisaties moeten elkaar actief op de hoogte houden en elkaar informeren op het moment dat er een overtreding wordt geconstateerd waarop een andere organisatie kan handhaven.

Het elkaar actief op de hoogte houden geldt ook in verband met de zogenaamde cross compliance regels.¹ De regels maken onderdeel uit van het hervormde Europese Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB), en houden in dat als landbouwers bepaalde wettelijke eisen niet naleven, zij gekort worden op hun inkomenssteun. Onder deze eisen vallen ook bepalingen uit de Ff-wet. De Minister van LNV is het coördinerend orgaan voor de uitvoering van de cross compliance regels in Nederland. Het is daarom extra van belang dat als er vanuit de provincie Noord-Brabant gehandhaafd wordt op de Ff-wet bij een landbouwer, de Minister van LNV hiervan op de hoogte wordt gesteld, zodat deze eventueel maatregelen kan nemen in het kader van de cross compliance regels.

---

¹ Ministerie van LNV, directie Juridische Zaken en directie Landbouw, *Randvoorwaarden GLB (cross-compliance)*, 21 april 2006.

Figuur 3: Provincie, politie en LNV hebben elk verantwoordelijkheden met betrekking tot handhaving Ff-wet. Dit gebeurt bestuursrechtelijk en strafrechtelijk.

7 Sluiting jacht bij bijzondere weeromstandigheden

- GS nemen als uitgangspunt dat de jacht op alle wildsoorten gesloten wordt bij sneeuwbedekking van minimaal 90% die langer dan 21 dagen duurt. Deze periode is korter, namelijk 7 dagen, bij bevroren sneeuw en bij ijzel op sneeuw.
- GS nemen als uitgangspunt dat de jacht gesloten wordt op de wilde eend bij ijsbedekking op open water en rivieren, sloten en kanalen van minimaal 50% die langer dan 7 dagen duurt.
- Daarnaast betrekken GS andere omstandigheden bij het besluit om de jacht te sluiten bij winterse omstandigheden, en zullen zij daarbij adviezen van het Faunafonds, de FBE en eventueel andere – bij voorkeur onafhankelijke – instanties, zoals Alterra, betrekken.
- GS kunnen van de mogelijkheid gebruik maken de jacht voor slechts een deel van de provincie te sluiten. GS sluiten daarbij zoveel mogelijk aan op de grenzen van de wildbeheereenheden.
- GS kunnen bij langdurig warme perioden de jacht op de wilde eend sluiten in verband met het risico op botulisme. Daarbij vragen GS advies aan het Faunafonds, de FBE en eventueel aan andere – bij voorkeur onafhankelijke – instanties over de sluiting.
- Als GS voornemens is de jacht te sluiten, dan wordt er contact opgenomen met de FBE en KNJV om de communicatie over de aankomende sluiting van de jacht af te stemmen.
- GS sluiten de jacht in beginsel tot het einde van het jachtseizoen. Als binnen die periode de weersomstandigheden dusdanig wijzigen dat er geen sprake meer is van langdurige winterse omstandigheden of langdurige warmte, dan kunnen GS besluiten het besluit tot sluiting van de jacht in te trekken. Daarbij vragen GS advies aan het Faunafonds, de FBE en eventueel aan andere – bij voorkeur onafhankelijke – instanties.

7.1 Jacht

De jacht is een algemene uitzondering op het verbod om beschermde inheemse diersoorten te doden. In de Ff-wet is het jagen op zes wildsoorten* toegestaan, onder voorwaarden en in bepaalde perioden van het jaar. Er hoeft bij de jacht geen sprake te zijn van een bepaald belang. Daar ligt dus ook het verschil tussen enerzijds jacht en anderzijds beheer en schadebestrijding. Bij beheer en schadebestrijding moet er sprake zijn van een bepaald belang (zie ook de hoofdstukken 4 en 5) en een afweging tussen de schending van dit belang en het dier/de diersoort.

Wat betreft de jacht hebben GS enkel de bevoegdheid om de jacht voor (een deel van) de provincie voor een bepaalde tijd te sluiten als er sprake is van bijzondere weersomstandigheden (artikel 46, lid 5, Ff-wet). Daarbij moet worden gedacht aan langdurige winterse omstandigheden en aan langdurige warmte. Overigens wordt als voorschrift bij de ontheffingen voor beheer en schadebestrijding opgenomen dat als de jacht gesloten is, ook geen gebruik mag worden gemaakt van de ontheffing (zie ook hoofdstuk 4).

7.2 Sluiting jacht bij langdurige winterse omstandigheden

Allereerst moet worden opgemerkt dat het vanuit de Ff-wet verschillende verboden gelden ten aanzien van jagen bij winterse omstandigheden:

1. Het is verboden voor de voet* te jagen op de haas, de fazant en het konijn indien de grond bedekt is met sneeuw.
2. Het is verboden te jagen op wild dat zich bevindt in of in de nabijheid van wakken of bijten in het ijs (dit geldt voor de wilde eend).
3. Het is verboden te jagen op wild dat als gevolg van weersomstandigheden in uitgeputte toestand verkeert.

De wetgever heeft dus al enigszins rekening gehouden met wild dat te lijden heeft onder winterse omstandigheden. Bij de regel dat GS de jacht kunnen sluiten, heeft de wetgever vooral gedacht aan extreme koude en langdurige bedekking door sneeuw, waardoor het wild als gevolg van ondervoeding is verzwakt. Wanneer er sprake is van “extreme koude” of “langdurige bedekking door sneeuw” is door de wetgever niet verder uitgewerkt. Het is niet gemakkelijk om objectieve, direct waarneembare en uitputtende criteria te vinden waarmee bepaald kan worden wanneer er sprake is van zo’n koude periode dat de jacht moet worden gesloten. GS menen dat het elke keer dat dergelijke weersomstandigheden spelen, een afgewogen oordeel moet worden gemaakt naar de omstandigheden van het geval. Een goede onderbouwing van een besluit tot sluiting van de jacht is daarbij van groot belang.

De criteria die voor GS het uitgangspunt vormen bij het sluiten van de jacht bij bijzondere weeromstandigheden zijn de volgende:

Tabel 2: Criteria voor het sluiten van de jacht

Wanneer?	Hoeveel en hoe lang?	Jacht sluiten voor?
Sneeuwbedekking	> 90% en langer dan 21 dagen	Alle wildsoorten
Bij bevroren sneeuw	> 90% en langer dan 7 dagen	Alle wildsoorten
Bij ijzel op sneeuw	> 90% en langer dan 7 dagen	Alle wildsoorten
Ijsbedekking op open water en rivieren, sloten en kanalen	> 50% en langer dan 7 dagen	Wilde eend

Bovenstaande criteria vormen het uitgangspunt, maar zijn niet zaligmakend. GS kunnen ook andere omstandigheden betrekken bij het besluit om de jacht te sluiten en zullen daarbij ook adviezen van het Faunafonds*, de FBE* en eventueel andere – bij voorkeur onafhankelijke – instanties, zoals Alterra, betrekken.

Voor gegevens over de huidige en toekomstige weersomstandigheden gebruiken GS de informatie van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI). Daarbij gaat het uiteraard vooral om de gegevens van de Brabantse weerstations (op dit moment 27). Het zal daarbij met name gaan om gegevens als huidige en verwachte temperatuur, de aanwezigheid van ijzel, de huidige sneeuw- en ijsbedekking, de datum waarop de sneeuwperiode heeft aangevangen, de datum waarop de ijzelperiode is begonnen en de verwachte neerslag (sneeuw), maar ook de windsnelheid kan daarbij een rol spelen (bij een ‘ijzige’, harde wind zullen dieren eerder last hebben van de extreme kou dan als het windstil is). Daarnaast kunnen GS muskusrattenbestrijders, die ook onder winterse omstandigheden in het veld zijn, vragen om een indicatie te geven van de ijs- en sneeuwbedekking.

Ook andere omstandigheden, zoals de aanwezigheid en bereikbaarheid van voedsel worden betrokken bij het besluit van GS tot sluiting van de jacht. GS verkrijgen informatie over de bereikbaarheid van voedsel met name van de FBE, de terreinbeherende organisaties Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap, en van de Vogelbescherming. Wanneer er geen sprake is van extreme koude of langdurige sneeuwbedekking, maar wanneer er wel sprake is van langdurige ijsbedekking op open water en rivieren, sloten en kanalen, sluiten GS de jacht op de wilde eend. Het is dan immers denkbaar dat wilde eenden geen of niet voldoende open water en voedsel meer tot hun beschikking hebben, terwijl andere wildsoorten nog wel in voldoende mate over voedsel beschikken.

GS houden er rekening mee dat de weersomstandigheden binnen de provincie Noord-Brabant kunnen verschillen. Het kan voorkomen dat langdurige winterse omstandigheden slechts in een gedeelte van de provincie voordoen. In dat geval maken GS van de mogelijkheid gebruik om de jacht niet voor de hele provincie, maar voor slechts een deel van de provincie te sluiten. GS sluiten daarbij zoveel mogelijk aan op de grenzen van de wilbbeheereenheden* en kunnen dus – als de weersomstandigheden zich voordoen in één of meer, maar niet alle wilbbeheereenheden – bepalen dat voor één of een aantal wilbbeheereenheden de jacht gesloten is en voor de andere wilbbeheereenheden niet. Hiermee sluiten GS zoveel mogelijk aan op de situatie in het veld.

7.3 Sluiting jacht bij langdurige warmte

Bij langdurig warm weer bestaat er een grotere kans op botulisme, als gevolg van het oplopen van de watertemperatuur. Botulisme is een vergiftiging waaraan vooral watervogels kunnen sterven. De bacterie *Clostridium botulinum* veroorzaakt botulisme. Deze bacterie kan zich in dode dieren vermenigvuldigen. Onder de volgende omstandigheden verloopt die vermenigvuldiging erg snel:

- Bij water dat 20° Celsius of warmer is. Vooral ondiep, stilstaand water wordt in de zomer snel warm.
- In een eiwitrijk zuurstofarm milieu. Dat is bijvoorbeeld geval als er dode vogels of vissen in het water (blijven) liggen.

Vooral onder die omstandigheden is elke dode vogel een bron van besmetting met botulisme voor zijn omgeving. Het is mogelijk dat zich in dode dieren typen botulisme vormen die schadelijk zijn voor de mens. Dat is het geval als een met botulisme besmet kadaver te lang blijft liggen. Onder bovengenoemde omstandigheden bestaat er een mogelijk gevaar voor de volksgezondheid.

Het kan daarom wenselijk zijn om de jacht op wilde eenden te sluiten en te zorgen dat van de ontheffingen voor het doden van andere watervogels onder die omstandigheden geen gebruik meer kan worden gemaakt. Op die manier kan worden voorkomen dat watervogels worden gedood en vervolgens (op een onbereikbare plaats) blijven liggen. Zo wordt verdere verspreiding van botulisme beperkt.

GS houden bij langdurig warme perioden in de gaten wat volgens de waterschappen de huidige watertemperaturen zijn, hoeveel gevallen van botulisme er gemeld zijn en wat de huidige en verwachte temperatuur in Noord-Brabant is volgens het KNMI. Daarbij vragen GS advies aan het Faunafonds, de FBE en eventueel aan andere – bij voorkeur onafhankelijke – instanties.

7.4 Procedure bij sluiting van de jacht

GS houden de weersomstandigheden en –voorspellingen actief in de gaten. Als er eerste tekenen zijn van wat langdurige winterse omstandigheden of langdurige warmte met gevaar voor botulisme zou kunnen worden, dan wordt er contact opgenomen met het Faunafonds voor een advies over de weersomstandigheden. Daarnaast vragen GS advies aan de FBE over een eventuele sluiting en kunnen GS ook aan andere maatschappelijke – bij voorkeur onafhankelijke – instanties, zoals Alterra, advies vragen.

Als GS voornemens is de jacht te sluiten, dan wordt er contact opgenomen met de FBE en KNJV om de communicatie over de aankomende sluiting van de jacht met elkaar af te stemmen. Iedere organisatie heeft zelf een verantwoordelijkheid voor de communicatie, maar de algehele lijn moet dezelfde zijn. De FBE en de KNJV worden actief betrokken bij de communicatie, maar niet bij de besluitvorming zelf. Als er sprake is van een voornemen tot het sluiten van de jacht, dan wordt er eveneens contact opgenomen met de politie, om – tezamen met de politie – ervoor te zorgen dat de politieagenten in het veld vooraf op de hoogte zijn van de sluiting van de jacht.

Vervolgens wordt de jacht, zoals in de wet staat, voor een bepaalde tijd gesloten. GS sluiten daarom de jacht tot het einde van het jachtseizoen, tenzij GS een gegronde reden hebben om voor een andere periode te kiezen. Als binnen de periode de weersomstandigheden dusdanig wijzigen dat er geen sprake meer is van langdurige winterse omstandigheden of langdurige warmte, dan kunnen GS besluiten het besluit tot sluiting van de jacht in te trekken. Ook daarbij vragen GS advies aan het Faunafonds, de FBE en eventueel aan andere – bij voorkeur onafhankelijke – instanties.

Tegelijkertijd met de sluiting van de jacht, wordt er een persbericht uitgebracht van de provincie. De FBE en de KNJV tezamen. Deze partijen communiceren dan ook dat de jacht gesloten is. In het persbericht wordt in ieder geval ook opgenomen of er nog gebruik kan worden gemaakt van de provinciale vrijstelling en ontheffingen.

7.5 Gevolgen voor vrijstelling, aanwijzing en ontheffingen

Als de jacht is gesloten, geldt in beginsel dat beheer en schadebestrijding nog wel mogelijk is. Dat kan ook voor de wildsoorten. Er geldt een vrijstelling van de Minister van LNV voor bijvoorbeeld de vos. Op basis van deze vrijstelling mag, ook als GS de jacht hebben gesloten, de vos nog steeds worden gedood. De landelijke vrijstelling geldt ook voor de wildsoorten houtduif en konijn, zodat ook deze soorten nog kunnen worden gedood als GS de jacht hebben gesloten. Daarbij geldt echter wel, in tegenstelling tot bij de jacht, de voorwaarde dat het doden van het dier moet zijn ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren, of ter voorkoming van schade aan fauna.

Ook kan bij het sluiten van de jacht door GS nog beheer en schadebestrijding plaatsvinden op basis van de provinciale vrijstellingsverordening van PS. Dat betekent met name dat de woelrat nog gedood kan worden op percelen met appels en peren (het is overigens de vraag of daarvan nog sprake is). PS hebben in de verordening geen voorwaarde opgenomen dat geen gebruik kan worden gemaakt van de vrijstellingsverordening als de jacht is gesloten wegens bijzondere weersomstandigheden. Verder heeft de aanwijzing van GS bij sluiting van de jacht nog werking. Ook daarin is geen koppeling gelegd met een eventuele sluiting van de jacht wegens winterse omstandigheden. Dat betekent onder andere dat in het belang van de openbare veiligheid en ter voorkoming van belangrijke schade, de muskusrat en de beverrat nog steeds kunnen worden bestreden, en de nulstand voor het damhert en het wilde zwijn ook bij sluiting van de jacht kan worden gehanteerd.

Aan ontheffingen verbinden GS het voorschrift dat bij sluiting van de jacht tegelijk de ontheffingen worden opgeschort voor die soorten waarvan zij van mening zijn dat de instandhouding (eveneens) in gevaar is. Bij bijvoorbeeld sluiting van de jacht op de wilde eend (als er sprake is van bevroren sloten of van langdurige warmte welke kan leiden tot botulisme), dan kunnen GS in het verlengde hiervan beheer en schadebestrijding voor andere watervogelsoorten ook stopzetten (zie ook § 4.5).

8 Uitvoeringsaspecten

- De provincie stelt eens per vijf jaar een monitoringsrapportage ‘Uitvoering Flora- en faunawet’ op, mede op basis van de gegevens van de FBE en het Faunafonds.
- Wanneer na het raadplegen van de beschikbare bronnen en het uitvoeren van regulier onderzoek nog gegevens ontbreken over de aanwezigheid van een diersoort, wordt op projectbasis nader onderzoek verricht.
- Bij monitoring behoeven de diersoorten overwinterende ganzen, zwanen en wilde zwijnen extra aandacht.
- Er vindt periodiek overleg plaats tussen GS, de FBE en het Faunafonds.

8.1 Monitoring

Monitoring is van groot belang om uitspraken te kunnen doen over de ontwikkeling, bijsturing en evaluatie van beleid. Monitoring geeft inzicht in de ontwikkeling en verspreiding van soorten, en de uitvoering van het voorkomen en bestrijden van mogelijke schade door diersoorten.

Voor de uitvoering van de Ff-wet zijn gegevens van belang over:

- verspreiding, omvang en ontwikkeling van dierpopulaties (vogels en zoogdieren);
- geleden schade aan de belangen die zijn genoemd in de Ff-wet (met name landbouw, bosbouw, verkeersveiligheid, en flora en fauna);
- de effectiviteit en efficiëntie van getroffen maatregelen ter voorkoming en bestrijding van geleden schade.

De eindverantwoordelijkheid voor de monitoring ligt bij de provincie. Bij de uitvoering van de monitoring is er sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de provincie, het Faunafonds*, de FBE*, terreineigenaren en grondgebruikers, gemeenten, de politie, wegbeheerders, gezondheidsdiensten, de burger- en defensieluchtvaart, jachtaktehouders* en jachthouders*.

- de provincie is verantwoordelijk voor de monitoring van de verspreiding, de omvang en de ontwikkeling van dierpopulaties;
- de grondeigenaren en -gebruikers zijn verantwoordelijk voor het systematisch verzamelen van gegevens over schade aan landbouw, bosbouw en flora en fauna op hun gronden;
- gemeenten, de politie, de burger- en defensieluchtvaart en gezondheidsdiensten hebben een eigen en specifieke taak ten aanzien van de monitoring van veiligheidsaspecten;
- het Faunafonds is verantwoordelijk voor schadetaxatie, onderzoek naar preventieve middelen en advies aan de provincie en het ministerie van LNV. Informatie over schades en schadelocaties dient beschikbaar te zijn.

De FBE is verantwoordelijk voor het leggen van inhoudelijke relaties tussen de algemene monitoring en lokale gegevens. De FBE heeft daarbij een toetsende rol ten aanzien van de kwaliteit en volledigheid van lokale gegevens. Ook speelt zij een belangrijke rol in de coördinatie tussen de diverse betrokkenen. Lokaal spelen de wildbeheereenheden* een coördinerende rol.

De provincie stelt eens per vijf jaar een monitoringsrapportage ‘uitvoering Flora- en faunawet’ op, mede op basis van de gegevens van de FBE en het Faunafonds. Halverwege deze vijfjaarlijkse periode vindt aan de hand van nieuwe data een actualisatie plaats. Het gaat daarbij om een selectie van soorten die in het verleden schade veroorzaakt hebben aan gewassen of andere belangen die in de Ff-wet worden genoemd.

De gegevens die in de monitoringsrapportages gebruikt worden (zie ook bijlage 2) zijn afkomstig van inventarisaties (in opdracht) van de provincie Noord-Brabant, de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), SOVON Vogelonderzoek Nederland, de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNVJ), de FBE en uit jaarverslagen uitvoering groene wetten. In deze lijst zijn alleen soorten opgenomen die schade veroorzaken aan de in de wet genoemde belangen (zie ook hoofdstuk 5).

Uit de datasets van het provinciale meetnet zijn trendgrafieken te berekenen. Vanuit de NDFF van de Gegevensautoriteit Natuur kunnen de data verder aangevuld worden. Wanneer alsnog gegevens ontbreken, wordt op projectbasis via de coördinator externe gegevens, nader onderzoek gedaan. Een aantal diersoorten behoeven extra aandacht. Overwinterende ganzen* en zwanen worden maandelijks gedurende het winterseizoen geïnventariseerd. Uit deze data kunnen trendgrafieken en verspreidingskaarten gemaakt worden. Eenmaal per vijf jaar vindt in de maand mei een telling van overzomerende ganzen* plaats.

In 2009 is, samen met de FBE en de Wildbeheereenheid Steenbergen e.o., een inventarisatie gehouden van het aantal ganzen ten behoeve van de pilot overzomerende ganzen te Steenbergen. Deze inventarisatie wordt in 2010 voortgezet. In 2011 wordt een besluit genomen over de structurele monitoring van overzomerende ganzen.

De stand van de wilde zwijnen zal nauwlettend gevolgd dienen te worden. Er dient samenwerking met de provincie Limburg en België plaats te vinden.

8.2 Communicatie

Bij de uitvoering van de Ff-wet is communicatie vanwege de diverse belangen die er spelen van groot belang.

8.2.1 Interne communicatie

Binnen de provincie zijn diverse disciplines betrokken bij de uitvoering van de verantwoordelijkheden van GS met betrekking tot de Ff-wet. Disciplines waarmee afstemming plaatsvindt zijn communicatie en handhaving. GS schakelen communicatie- en persdeskundigen in bij communicatie naar buiten toe. Regelmatig vindt afstemming plaats tussen de mensen van Bureau Natuurverkenningen en de handhavers van Bureau Handhaving Natuur, Bodem en Water en Bureau Handhaving, Juridische Zaken en Beleid. Elke verlening of weigering van een aanvraag in het kader van de Ff-wet onderwerpen GS bovendien aan een juridische toets.

8.2.2 Externe communicatie

GS hechten er waarde aan dat regelmatig overleg plaatsvindt met de FBE en het Faunafonds. Dit overleg vindt periodiek plaats. Daarnaast is GS vertegenwoordigd in de bestuurlijke overleggen van de FBE en via het IPO vertegenwoordigd bij bestuurlijke overleggen van het Faunafonds. Veel beleid ten aanzien van diersoorten zijn grensoverschrijdend. Binnen de IPO werkgroep Ff-wet vindt daarom afstemming plaats met andere provincies.

GS hechten er bovendien waarde aan dat ook belangen buiten de FBE worden geraadpleegd bij nieuw beleid of bij herziening van bestaand beleid. Hiervoor wensen GS dat de FBE een (tijdelijke) klankbordgroep in het leven roept die een gezamenlijk advies uitbrengen aan de FBE.

9 Overige bevoegdheden

- GS verlenen in beginsel geen ontheffing voor het bijvoeren van reeën. Voor de diersoorten edelherten, damherten en wilde zwijnen is bijvoeren niet aan de orde.
- GS staan het zoeken en rapen van kievitseieren in de provincie Noord-Brabant niet toe. Dit betekent dat er geen ontheffing wordt verleend voor het zoeken en rapen van deze eieren.
- GS kiezen ervoor om geen beschermde leefomgevingen aan te wijzen. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen, waarin een leefomgeving van een beschermde inheemse planten- of diersoort acuut dreigt te verdwijnen, zullen GS gebruik maken van hun bevoegdheid tot noodaanwijzing.

Behalve de eerder genoemde bevoegdheden, hebben GS nog een drietal andere bevoegdheden die wat minder in het oog springen. Dit zijn het verlenen van ontheffingen voor het bijvoeren van hoefdieren, het verlenen van ontheffingen voor het rapen van kievitseieren en het aanwijzen van beschermde leefomgevingen.

9.1 Ontheffing bijvoeren hoefdieren

Het bevorderen van de stand van edelherten, damherten, reeën en wilde zwijnen door middel van bijvoeren is in de Ff-wet verboden. GS kunnen ontheffing verlenen van dit verbod indien sprake is van:

- a. bijzondere weersomstandigheden; of
- b. een tijdelijk natuurlijk voedseltekort en het welzijn van de dieren in het geding is.

Bijvoeren van deze dieren is over het algemeen niet nodig. In Nederland komen deze dieren goed de winter door. In Noord-Brabant is dan ook nooit om een dergelijke ontheffing verzocht. Voor damherten en wilde zwijnen geldt bovendien dat GS in Noord-Brabant door middel van een aanwijzing, een nulstand nastreven in verband met het gevaar voor aanrijdingen met het wegverkeer. Het bijvoeren van deze diersoort is dus niet aan de orde. Het edelhert komt op dit moment in het wild niet in Noord-Brabant voor. Het ligt niet in de lijn der verwachtingen dat deze soort zich in de aankomende vijf jaar in Noord-Brabant zal gaan vestigen. Ook bij deze diersoort is het bijvoeren dus niet aan de orde. Bijvoeren is alleen aan de orde om dieren tijdelijk met minimale hoeveelheden voedsel te lokken (bijvoorbeeld ten behoeve van tellingen en afschot).

GS zijn van oordeel dat de omstandigheden in Nederland dusdanig zijn dat reeën goed de winter kunnen doorkomen en dat er voor reeën op natuurlijke wijze voldoende voedsel te vinden is. Daarom verlenen GS in beginsel geen ontheffing voor het bijvoeren van reeën.

In de Ff-wet staat dat GS ontheffing kunnen verlenen van het verbod om edelherten, damherten, reeën en wilde zwijnen bij te voeren als er bijzondere weersomstandigheden zijn of als er een tijdelijk natuurlijk voedseltekort is waarbij het welzijn van de dieren in het geding is.

9.2 Kievitseieren

De Ff-wet bepaalt dat GS aan erkende weidevogelbeschermingsorganisaties ontheffing kunnen verlenen van het verbod om kievitseieren te zoeken en te rapen. Het zoeken en rapen van eieren mag de kievitenpopulatie niet in gevaar brengen. Het blijkt dat er de laatste jaren (nog steeds) sprake is van een achteruitgang van de kievitenpopulatie. Dit geldt zowel voor de landelijke populatie, als voor de populatie in Noord-Brabant. Uit de beschikbare gegevens kan niet worden afgeleid dat het rapen van kievitseieren en de daarmee samenhangende nazorg leidt tot een betere bescherming van de soort.

Bij het wel of niet verlenen van een ontheffing voor het rapen van kievitseieren, gaat het om een belangenafweging. Aan de ene kant is er het (natuur)belang van een zo natuurlijk mogelijk verlopend broedseizoen met zo min mogelijk ingrijpen van de mens. Aan de andere kant geldt dat het belang van het rapen van kievitseieren is gelegen in de cultuurhistorische traditie die met name in de provincie Fryslân als zodanig wordt beleefd. In Noord-Brabant weegt het natuurbelang voor GS zwaarder dan het belang van het rapen van kievitseieren. Met het niet toestaan van het rapen van kievitseieren, is de kievit (als belangrijke Brabantse weidevogel) volgens GS beter beschermd. Er zal dan ook geen ontheffing op het verbod van het zoeken en rapen van kievitseieren worden verleend.

Vanuit de Ff-wet hebben de GS de bevoegdheid om ontheffing te verlenen van het verbod om kievitseieren te zoeken en te rapen.

9.3 Beschermd leefomgeving

Als een plaats van wezenlijke betekenis is als leefomgeving voor een beschermde inheemse planten- of diersoort, dan kunnen GS deze plaats aanwijzen als beschermde leefomgeving. Dit gebeurt dan met het oog op instandhouding van die plaats ten behoeve van de soort. In een besluit tot aanwijzing van een beschermde leefomgeving staan de handelingen die een aantasting kunnen vormen van de leefomgeving van de soort. Iemand die een dergelijke handeling wil verrichten, moet dit minstens een maand van tevoren aan GS laten weten. GS kunnen vervolgens aangeven bezwaar te hebben tegen de handeling, waarna de handeling niet mag doorgaan. Ook kunnen GS voorschriften verbinden aan de handeling. De reguliere procedure om een beschermde leefomgeving aan te wijzen gaat door middel van een ontwerp-aanwijzing, de mogelijkheid tot zienswijzen op het ontwerp en een definitieve aanwijzing. Daarnaast hebben GS de mogelijkheid om een zogenaamde noodaanwijzing te doen in het geval van een dringende noodzaak. In dat geval wordt dezelfde procedure gevolgd, maar treedt de ontwerp-aanwijzing al in werking, alsof het om een definitieve aanwijzing gaat.

In de praktijk blijkt er geen behoefte te zijn om gebruik te maken van de aanwijzing tot beschermde leefomgeving. Eind 2007 liet het Ministerie van LNV weten dat er nog geen enkele beschermde leefomgeving is aangewezen.² Het is GS niet bekend dat er sindsdien wel beschermde leefomgevingen aangewezen zouden zijn.

GS van de provincie Noord-Brabant hebben ook nog nooit een beschermde leefomgeving aangewezen. De dier- en plantensoorten zelf worden beschermd via het 'nee, tenzij'-principe en de verbodsbepalingen van de Ff-wet. Gebiedsbescherming vindt al plaats in het kader van Natura 2000 en de beschermde natuurmonumenten. Daarmee zijn belangrijke leefgebieden reeds beschermd. Verder biedt ook het ruimtelijke spoor al een zekere bescherming in de vorm van de Ecologische Hoofdstructuur.

Daarom kiezen GS ervoor om geen beschermde leefomgevingen aan te wijzen. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen, waarin een leefomgeving van een beschermde inheemse planten- of diersoort acuut dreigt te verdwijnen, zullen GS gebruik maken van hun bevoegdheid tot noodaanwijzing.

GS hebben vanuit de Ff-wet de mogelijkheid om een plaats aan te wijzen als beschermde leefomgeving, als deze plaats van wezenlijke betekenis is voor een planten- of diersoort. In een beschermde leefomgeving geldt een speciaal beschermingsregime voor de planten- of diersoort.

---

² Ministerie van LNV, Directie Juridische Zaken en Directie Natuur, *Aansluiting bij de richtlijnen*, november 2007, p. 6.

Begrippenlijst

Beschermde inheemse diersoorten

Beschermde inheemse diersoorten zijn alle diersoorten die van nature in Nederland voorkomen en alle vogelsoorten die van nature binnen de Europese Unie voorkomen. Uitgezonderd zijn gedomesticeerde dieren van diersoorten die als zodanig door de rijksoverheid zijn aangewezen, en de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis.

Buidel

Een net om konijnen mee te vangen. Een buidel wordt gebruikt in combinatie met een fret. Aan de uitgang van een konijnenhol wordt een buidel gehangen, aan de ingang wordt fret naar binnen gelaten. Het konijn vlucht dan voor de fret en komt in de buidel terecht.

Exoten

Exoten zijn uitheemse soorten (onder andere planten, dieren en micro-organismen) die Nederland niet op eigen kracht kunnen bereiken, maar door menselijk handelen (transport, infrastructuur) terecht zijn gekomen in de Nederlandse natuur of dat in de nabije toekomst dreigen te doen. Soorten die Nederland op eigen kracht bereiken, bijvoorbeeld door klimaatverandering, vallen niet onder het begrip 'exoten' (Brief Minister van LNV, Kamerstukken II 2007/2008, 26 407, nr. 27, p. 1).

Faunabeheereenheid Noord-Brabant (FBE)

De Faunabeheereenheid Noord-Brabant (FBE) is een door de provincie Noord-Brabant erkend samenwerkingsverband van jachthouders. Dit zijn organisaties en personen die op basis van eigendom, pacht of huur de beschikking hebben over de jachtrechten. In de FBE zijn de stichting Brabants Landschap, de Federatie Particulier Grondbezit, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Natuurmonumenten, de Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer, Staatsbosbeheer en de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie vertegenwoordigd. De FBE houdt zich bezig met het beheer van soorten en het voorkomen en bestrijden van schade aan de in de Ff-wet genoemde belangen. In Noord-Brabant vervult de FBE een éénloketfunctie. Dit houdt in dat alle vragen en alle aanvragen voor ontheffingen bij de FBE terecht komen.

Faunabeheerplan

In een faunabeheerplan staan de diersoorten waarvoor de FBE schadepreventie noodzakelijk acht, en de manier waarop de FBE duurzaam beheer vormgeeft. Op grond van een door GS goedgekeurd faunabeheerplan kunnen GS aan de FBE ontheffing verlenen voor het opzettelijk verontrusten, vangen of doden van beschermde inheemse dieren.

Faunafonds

Het Faunafonds is een zelfstandig bestuursorgaan. Het heeft tot taak het bevorderen van maatregelen ter voorkoming van schade van aangewezen diersoorten, het verlenen van tegemoetkomingen in geleden schade aangericht door beschermde diersoorten, het adviseren van GS over hun wettelijke taken in het kader van de Ff-wet en het uitbrengen van advies aan het Rijk over het plaatsen van diersoorten op de landelijke en provinciale vrijstellingslijst, en op de lijst op grond van artikel 67 Ff-wet.

Invasieve exoten (zie ook 'exoten')

Invasieve exoten zijn exoten waarvan de populaties zich explosief ontwikkelen, zoals de nijlgans en de muntjak. Deze soorten kunnen daardoor schadelijk zijn voor de natuur. Ze kunnen beschermde inheemse soorten wegconcurreren, opeten, infecteren of zich ermee vermengen en ecosystemen veranderen. Invasieve exoten vormen op deze manier wereldwijd een bedreiging voor de biodiversiteit. Dit wordt erkend in diverse internationale afspraken en verdragen, waaronder het Biodiversiteitsverdrag, de Convention on Biological Diversity (CBD). Deze afspraken en verdragen dragen landen op maatregelen te nemen tegen invasieve exoten: de introductie van invasieve exoten moeten worden tegengegaan of de gevolgen van introducties moeten worden beperkt. Naast nadelige gevolgen voor de biodiversiteit, veroorzaken sommige invasieve exoten gezondheidsproblemen bij mensen of economische schade.

Jachtaktehouder

Een jachtaktehouder is iemand die een jachtakte heeft. Een jachtakte wordt door de korpschef van het regionale politiekorps afgegeven en geeft het recht om bij jacht en bij beheer en schadebestrijding gebruik te mogen maken van het geweer.

Jachthouder

Een jachthouder is degene die gerechtigd is tot het genot van de jacht, oftewel: degene die privaatrechtelijk gezien bevoegd is om op een stuk grond te jagen. In de meeste gevallen is dat de eigenaar van de grond waarop het wild loopt, maar het kan ook de erfpachter, de vruchtgebruiker of de pachter van de grond zijn. Daarnaast is mogelijk het genot van de jacht te verhuren. In dat geval is de huurder van het genot van de jacht de jachthouder. Voor het gebruiken van bepaalde middelen bij het daadwerkelijke jagen heeft de jachthouder een akte nodig (een jachtakte voor het jagen met een geweer, een valkeniersakte voor het jagen met jachtvogels of een kooikersakte voor het jagen met een eendenkooi).

Landelijke vrijstellingslijst

Dit is een lijst van de rijksoverheid met diersoorten die in het gehele land schade aanrichten aan gewassen, vee, bossen bedrijfsmatige visserij en wateren of fauna. Deze lijst is te vinden in Bijlage 1 bij het Besluit beheer en schadebestrijding dieren. Plaatsing op de lijst heeft tot gevolg dat er door de Minister van LNV een vrijstellingsverordening kan worden gemaakt voor met name opzettelijk verontrusten, vangen of doden van de diersoort in kwestie. Op dit moment staan de volgende diersoorten op de landelijke vrijstellingslijst: Canadese gans, houtduif, kauw, konijn, vos en zwarte kraai.

Lijst op grond van artikel 67 Ff-wet

Een lijst van de Minister van LNV met diersoorten die kunnen worden aangewezen. Deze lijst is te vinden in Bijlage 1 bij de Regeling beheer en schadebestrijding dieren. Het gaat om (1) de beschermde inheemse diersoorten brandgans, Canadese gans, damhert, edelhert, grauwe gans, knobbelzwaan, konijn, kolgans, nerts, ree, vos, wild zwijn en wilde eend, (2) de andere diersoorten beverrat, grijze eekhoorn, Indische gans, marterhond, moeflon, muntjak, muskusrat, nijlgans, rosse stekelstaart, Siberische grondeekhoorn, wasbeer en zwarte zwaan, en (3) de verwilderde dierensoorten verwilderde duif en verwilderde kat. GS kunnen personen of categorieën van personen aanwijzen om de stand van deze diersoorten te beperken.

Machtiging

Een machtiging is een verklaring van de FBE dat een jachthouder van een aan de FBE verleende ontheffing gebruik mag maken. Het doorschrijven door de FBE is een puur feitelijke handeling.

Onbeschermde diersoorten

Onder de onbeschermde diersoorten vallen de diersoorten die geen beschermde inheemse diersoorten zijn. De verbodsbepalingen voor bijvoorbeeld het opzettelijk verontrusten, vangen en doden gelden niet voor onbeschermde diersoorten. Overigens zijn deze diersoorten niet geheel onbeschermd: er geldt op grond van de Ff-wet voor iedereen een plicht om zorg in acht te nemen voor alle in het wild levende diersoorten.

Overwinterende ganzen

Met overwinterende ganzen worden de ganzen bedoeld die tijdens de winterperiode in Nederland in het wild verblijven, met name ganzen die buiten de winter in andere (koudere) landen verblijven, maar in Nederland overwinteren.

Overzomerende ganzen

Onder overzomerende ganzen (ook wel: jaarrondverblijvende ganzen) worden alle ganzen verstaan die in Nederland tijdens de zomer in het wild voorkomen.

Preventieve middelen

Preventieve middelen zijn middelen die (moeten) worden ingezet om schades door diersoorten te voorkomen en/of te beperken. Deze middelen hebben een verjagend of afschermend effect. Bij preventieve middelen moet worden gedacht aan visuele en akoestische middelen, zoals vlaggen, linten, vogelverschrikkers en knalapparaten, en aan afscherming door bijvoorbeeld rasters of hekwerken.

Provinciale vrijstellingslijst

Een lijst van de rijksoverheid met diersoorten die in delen van het land schade aanrichten aan gewassen, vee, bossen bedrijfsmatige visserij en wateren of fauna. Deze lijst is te vinden in Bijlage 2 bij het Besluit beheer en schadebestrijding dieren. Plaatsing op de lijst heeft tot gevolg dat er door GS een provinciale vrijstellingsverordening kan worden gemaakt voor met name het opzettelijk verontrusten, vangen of doden van de diersoort in kwestie. Op dit moment staan de volgende diersoorten op de provinciale vrijstellingslijst: brandgans, ekster, fazant, grauwe gans, haas, holenduif, huismus, kleine rietgans, knobbelswaan, kolgans, meerkoet, rietgans, ringmus, roek, rotgans, smient, spreeuw, wilde eend en woelrat. De provinciale vrijstelling van PS maakt het mogelijk om al deze soorten, behalve de huismus en de ringsmus, opzettelijk te verontrusten, ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren. Daarnaast maakt deze vrijstelling het mogelijk om de woelrat op percelen met appels en peren, te doden, ter voorkoming van belangrijke schade aan deze gewassen.

Voor de voet jagen

Voor de voet jagen is één van de jachtmethode. Het gaat om een kleine jacht, voor één of enkele personen. De jager loopt, al dan niet met een hond, door het jachtveld en bejaagt daar het wild.

Wildbeheereenheid (ook wel: WBE)

Een wildbeheereenheid is een samenwerkingsverband van jagers, boeren en grondeigenaren. Deze eenheid zorgt voor het wild dat in haar gebied leeft. Het gaat meestal om een vereniging of stichting. In Noord-Brabant zijn er op dit 58 wildbeheereenheden.

Wildsoorten

Wildsoorten zijn de soorten waarop de jacht, onder bepaalde voorwaarden, is toegestaan. De wildsoorten zijn haas, fazant, patrijs, wilde eend, konijn en houtduif (artikel 32 Ff-wet). De Minister van LNV heeft de bevoegdheid om te bepalen in welke periode de jacht op de wildsoorten mag plaatsvinden. Omdat de patrijs op de Rode Lijst staat, heeft de minister voor de jacht op de patrijs geen periode genoemd. Dit betekent dat er in de praktijk in zijn geheel niet op patrijzen gejaagd mag worden.

Bijlage 1 Beleidsregels per diersoort

Aalscholver, <i>Phalacrocorax carbo</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	GS verlenen pas ontheffing ter voorkoming van belangrijke schade aan bedrijfsmatige visserij en wateren, als de schade of concrete dreiging van belangrijke schade inzichtelijk is gemaakt en als overnetting niet mogelijk is of onvoldoende blijkt te werken.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aanvragen 2, waarvan verleend 2.

Bosmuis, <i>Apodemus sylvaticus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	Er geldt een landelijke vrijstelling op grond van artikel 75 Ff-wet.
Provinciaal beleid:	-
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar
Toegestane middelen:	Middelen die krachtens de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden zijn toegelaten; overige bij wet toegestane middelen.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aanvragen 0.

Brandgans, <i>Branta leucopsis</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen. Vestiging van een broedpopulatie is ongewenst.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	Periode 1/4 t/m 30/9.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers kogel- en hagelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aanvragen 6, waarvan verleend 3, geweigerd 1, overig 2.

Canadese gans, <i>Branta canadensis</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	Voor deze soort geldt een landelijke vrijstelling voor het opzettelijk verontrusten, vangen en doden, en voor het schudden van eieren.
Provinciaal beleid:	
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aanvragen 0.

Damhert, Dama dama	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Rode lijstsoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Jachthouders zijn aangewezen als categorie van personen ter beperking van de stand op de gronden waar zij rechthebbend zijn. Er wordt geen duurzame populatie nagestreefd. Aanvullend is een incidentele ontheffing voor kunstlicht mogelijk.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers kogelgeweren; kunstlicht.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aanvragen 0.

Das, Meles meles	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Incidentele ontheffing ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen en in het belang van de openbare veiligheid mogelijk voor verontrusten/verplaatsen.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	-
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aanvragen 1, verleend voor opzettelijk verontrusten/verplaatsen.

Edelhert, Cervus elaphus	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Mochten Edelherten op eigen kracht de provincie bereiken, dan verlenen GS een aanwijzing of ontheffing op basis van een door GS goedgekeurd faunabeheerplan van de faunabeheereenheid, ten behoeve van populatiebeheer en in het belang van openbare veiligheid (verkeerstveiligheid), ter voorkoming van onnodig lijden van zieke en kreupel dieren en ter voorkoming van schade aan gewassen en bossen. Tot die tijd wordt geen duurzame populatie nagestreefd en is er een ontheffing op voorhand of aanwijzing mogelijk ten behoeve van bovenstaande belangen. Aanvullend is een incidentele ontheffing voor kunstlicht mogelijk..
Gebied:	Conform op te stellen faunabeheerplan
Periode(n) en tijdstippen:	Conform op te stellen faunabeheerplan.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers kogelgeweren; kunstlicht
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Ekster, Pica pica	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aanvragen 8, waarvan verleend 2, deels verleend 2, geweigerd 3, overig 1.

Fazant, <i>Phasianus colchius</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Bejaagbaar wild (hanen: 15 oktober-31 januari ; hennen: 15 oktober-31 december).
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. De stand (in een groter gebied) moet met reguliere bejaging op een acceptabel niveau worden gehouden. Wanneer de jacht is gesloten is een incidentele ontheffing ter voorkoming van schade aan gewassen mogelijk.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	Buiten de bejaagbare periode.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 1, waarvan verleend 1.

Grauwe gans, <i>Anser anser</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	GS betrekken het landelijke Beleidskader Faunabeheer bij het nemen van besluiten voor wat betreft deze diersoorten.
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade. Niet binnen aangewezen foerageergebieden voor ganzen en smienten (periode 1 oktober – 1 april).
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 36, waarvan: - zomerperiode verleend 8, deels verleend 6, geweigerd 8 - winterperiode verleend 1, deels verleend 2, geweigerd 2, - overig 9.

Haas, <i>Lepus europaeus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Bejaagbaar wild (15 oktober - 31 december).
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. De stand (in een groter gebied) moet met reguliere bejaging op een acceptabel niveau worden gehouden. Wanneer de jacht is gesloten is: Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	Buiten de bejaagbare periode. Zonodig 's nachts met kunstlicht.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren; kunstlicht.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 18, waarvan verleend 4, deels verleend 1, geweigerd 8, overig 5.

Holenduif, <i>Columba oenas</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	Groeiseizoen.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 9, waarvan verleend 1, deels verleend 1, geweigerd 5, overig 2.

Houtduif, <i>Columba palumbus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Bejaagbaar wild (15 oktober-31 januari).
Landelijk beleid:	Voor deze soort geldt een landelijke vrijstelling voor het opzettelijk verontrusten, vangen en doden.
Provinciaal beleid:	De stand (in een groter gebied) moet met reguliere bejaging op een acceptabel niveau worden gehouden. Jacht en landelijke vrijstelling zijn afdoende voor regulatie van de stand.
Gebied:	-
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Huismus, <i>Passer domesticus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Rode lijst soort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Ontheffing wordt niet verleend.
Gebied:	-
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	-
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 2, waarvan geweigerd 2.

Kauw, <i>Corvus monedula</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	Voor deze soort geldt een landelijke vrijstelling voor het opzettelijk verontrusten, vangen en doden.
Provinciaal beleid:	Ontheffing mogelijk voor vangkooien en kastvallen.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren; kastvallen en vangkooien.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Kleine rietgans, <i>Anser brachyrhynchus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	De kleine rietgans behoort tot de kwetsbare soorten, met name vanwege de relatief geringe omvang van de, bij ons in het land voorkomende, Spitsbergen-populatie. Voor deze kwetsbare soort wordt geen ontheffingen verleend.
Gebied:	-
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	-
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Knobbelzwaan, <i>Cygnus color</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	Groeiseizoen.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 7, waarvan verleend 3, deels verleend 4.

Kolgans, <i>Anser albifrons</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	GS betrekken het landelijke Beleidskader Faunabeheer bij het nemen van besluiten voor wat betreft deze diersoorten.
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. De provincie heeft in de winter een belangrijke verantwoordelijkheid voor de opvang van kolgans. In de zomer is er nog geen sprake van een duurzame populatie. Buiten de gebieden waar de kolgans als doelsoort wordt aangemerkt, wordt er geen duurzame populatie nagestreefd. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade. Niet binnen aangewezen foerageergebieden voor ganzen en smienten (periode 1 oktober – 1 april).
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 15, waarvan verleend 2, deels verleend 3, geweigerd 7, overig 3.

Kokmeeuw, <i>Chroicocephalus ridibundus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Incidentele ontheffing mogelijk in het belang van de volksgezondheid
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane jachtvogels.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 2, waarvan verleend 2.

Konijn, <i>Oryctolagus cuniculus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Bejaagbaar wild (15 augustus-31 januari).
Landelijk beleid:	Voor deze soort geldt een landelijke vrijstelling voor het opzettelijk verontrusten, vangen en doden.
Provinciaal beleid:	De faunabeheereenheid kan ervoor kiezen ontheffing op voorhand aan te vragen in het belang van de openbare veiligheid (waterkeringen, spoordijken), in het belang van de veiligheid van het vliegverkeer, ter voorkoming van belangrijke schade en ter voorkoming van schade op sportvelden en industrieterrein. Ook kunnen (aanvullend) incidentele ontheffingen aangevraagd worden. Wanneer de vrijstelling onvoldoende soelaas biedt kan aanvullend een ontheffing voor kunstlicht worden verstrekt.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren; kunstlicht; buidels en fret bij / op waterkeringen, spoordijken, sportvelden en industrieterreinen
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 46, waarvan verleend 31, deels verleend 11, geweigerd 3, overig 1.

Mantelmeeuw (kleine), <i>Larus fuscus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Incidentele ontheffing mogelijk in het belang van de openbare veiligheid.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane jachtvogels.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 1, waarvan verleend 1

Mantelmeeuw (grote), <i>Larus marinus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Incidentele ontheffing mogelijk in het belang van de openbare veiligheid.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane jachtvogels.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 3, waarvan 1 verleend, deels verleend 2.

Meerkoet, <i>Fulica atra</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	Groeiseizoen.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 11, waarvan deels verleend 4, geweigerd 6, overig 1.

Mol, <i>Talpa europaea</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	Er geldt een landelijke vrijstelling op grond van artikel 75 Ff-wet.
Provinciaal beleid:	-
Gebied:	-
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	Klemmen; middelen die krachtens de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden zijn toegelaten voor het vangen en doden van mollen.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Nijlgans, <i>Alopochen aegyptiacus</i>	
Wettelijke status:	Exoot.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	De Nijlgans is een exoot en daarom ongewenst. Op basis van een faunabeheerplan kan een aanwijzing worden gemaakt om de stand van de Nijlgans tot nul te benaderen..
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	N.v.t.

Patrijs, <i>Perdix perdix</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Rode lijst soort. Wildsoort (de jacht op de patrijs is op dit moment niet geopend).
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Ontheffing wordt niet verleend.
Gebied:	-
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	-
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Ree, <i>Capreolus capreolus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Ontheffing op voorhand op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid in het belang van de openbare veiligheid (i.c. verkeersveiligheid), veiligheid van het luchtverkeer, ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, bossen, onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Mannelijke reeën van 1 mei t/m 15 september, vrouwelijke reeën van 1 januari t/m 15 maart. Bok- en geitkalveren eveneens van 1 januari t/m 15 maart. Van 1 mei t/m 15 september van één uur voor zonsopkomst tot één uur na zonsondergang. Buiten dit tijdvak van een half uur voor zonsopkomst tot een half uur na zonsondergang.
Toegestane middelen:	Toegestane kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 4, waarvan verleend 2, geweigerd 2.

Rietgans, <i>Anser fabalis</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Gezien de geringe aantallen worden geen ontheffingen verleend.
Gebied:	
Periode(n) en tijdstippen:	
Toegestane middelen:	
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 1, geweigerd 1.

Ringmus, <i>Passer montanus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Rode lijst soort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Ontheffing wordt niet verleend.
Gebied:	-
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	-
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Roek, <i>Corvus frugilegus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	Groeiseizoen.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 14, waarvan verleend 5, deels verleend 2, geweigerd 4, overig 3.

Rotgans, <i>Branta bernicla bernicla</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. De Rotgans behoort tot de kwetsbare soorten, met name vanwege het sterk wisselende broedsucces. Voor kwetsbare soorten worden geen ontheffingen verleend.
Gebied:	
Periode(n) en tijdstippen:	
Toegestane middelen:	
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Smient, <i>Anas penelope</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	GS betrekken het landelijke Beleidskader Faunabeheer bij het nemen van besluiten voor wat betreft deze diersoorten.
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie. Niet binnen aangewezen foerageergebieden voor ganzen en smienten (periode 1 oktober – 1 april).
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 5, waarvan verleend 0, deels verleend 3, overig 2.

Stormmeeuw, <i>Larus canus</i> Zilvermeeuw, <i>Larus argentatus</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Incidentele ontheffing mogelijk in het belang van de openbare veiligheid.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane jachtvogels.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 4, waarvan verleend 2, deels verleend 2.

Specht, <i>Picidae</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	GS verlenen pas ontheffing ter voorkoming van belangrijke schade kwetsbare gewassen, als de schade of concrete dreiging van belangrijke schade inzichtelijk is gemaakt.
Gebied:	Gehele provincie daar waar sprake is van concrete dreigende schade.
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 3, waarvan geweigerd 3.

Spreeuw, <i>Sturnus vulgaris</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	De grootste schade richten spreeuwen in rijpend fruit (kersen, bessen) aan. Schade aan blauwe bessenteelt kan plotseling optreden en hoog uitvallen. Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie.. Ontheffing op voorhand voor gebieden met concrete dreigende schade op basis van een faunabeheerplan van de faunabeheereenheid. Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Juli tot en met november.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 12, waarvan verleend 7, deels verleend 3, geweigerd 1, overig 1.

Veldmuis, <i>Microtus arvalis</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	Er geldt een landelijke vrijstelling op grond van artikel 75 Ff-wet.
Provinciaal beleid:	-
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar
Toegestane middelen:	Middelen die krachtens de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden zijn toegelaten; overige bij wet toegestane middelen.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Verwilderde kat, <i>Felix catus</i>	
Wettelijke status:	Onbeschermde diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Jachthouders zijn aangewezen als categorie van personen ter beperking van de stand op de gronden waar zij rechthebbend zijn (ontheffingverlening is niet aan de orde, gezien de wettelijke status als onbeschermde diersoort).
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	De aanwijzing betreft uitsluitend het gebruik van toegestane (kogel- en hagel)geweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	N.v.t.

Vlaamse gaai, <i>Garrulus glandarius</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Incidentele ontheffing mogelijk ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 2, waarvan verleend 1, geweigerd 1.

Vos, <i>Vulpes vulpes</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	Voor deze soort geldt een landelijke vrijstelling voor het opzettelijk verontrusten, vangen en doden.
Provinciaal beleid:	Naast de landelijke vrijstelling, kunnen GS aanvullende ontheffingen afgeven voor het gebruik van het geweer tussen zonsondergang en zonsopkomst en voor het gebruik van kunstlicht. Dit kan met name als er sprake is van gevaar voor de openbare veiligheid (ondergravingen van taluds bij primaire waterkeringen), ter voorkoming van belangrijke schade aan bedrijfsmatig gehouden vee (met name Freilandbedrijven; een vossenkerend raster is bij grote bedrijven niet vereist) en niet-bedrijfsmatig gehouden vee, ter voorkoming van schade aan flora en fauna (bij erkende weidevogelgebieden), ter voorkoming van schade aan sportvelden en industrieterreinen, en ter voorkoming van schade aan begraafplaatsen.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar met uitzondering van een schoontijd van 1 maart tot 1 juli.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren; honden; vangkooi (bij dag en nacht); kunstlicht.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 26, waarvan verleend 4, deels verleend 15, geweigerd 4, overig 3.

Wilde eend, <i>Anas platyrhynchos</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort. Bejaagbaar wild (15 augustus - 31 januari).
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Provinciale vrijstelling voor grondgebruikers voor opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. De reguliere bejaging en preventieve maatregelen zijn in de meeste gevallen toereikend om schade te voorkomen. In het voorjaar en tijdens de rijpingsfase van granen kunnen extra maatregelen noodzakelijk zijn. De stand (in een groter gebied) moet met reguliere bejaging op een acceptabel niveau worden gehouden. Ontheffing ter voorkoming van belangrijke schade.
Gebied:	Schadepercelen in West-Brabant.
Periode(n) en tijdstippen:	Buiten bejaagbare periode. Een half uur voor zonsopkomst tot maximaal een half uur na zonsondergang.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 15, waarvan verleend 3, deels verleend 3, geweigerd 7, overig 2.

Wild zwijn, <i>Sus scrofa</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Op basis van beleidslijn vastgelegd in de Nota Jacht en Wildbeheer geldt er voor Noord-Brabant een zogenaamde nuloptie. Dat wil zeggen dat er geen wilde zwijnen in de provincie worden geaccepteerd. Redenen hiervoor zijn de openbare veiligheid, ter voorkoming van schade aan gewassen en om het risico op overdracht en uitbraken van dierziekten te beperken. Jachthouders zijn aangewezen als categorie van personen ter beperking van de stand op de gronden waar zij rechthebbend zijn. Aanvullend verlenen GS ontheffing voor het gebruik van het geweer tussen zonsondergang en zonsopkomst en voor het gebruik van kunstlicht.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	Gehele jaar. Overdag en 's nachts.
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers kogelgeweren; kunstlicht.
Overige voorwaarden:	In verband met de overbrenging van dierziekten moeten bemachtigde exemplaren terstond na bemachtiging worden onderworpen aan een veterinair onderzoek. Medewerking dient te worden verlenen aan het monitoringsonderzoek van wilde zwijnen in Nederland. Men dient daartoe twee serum-buisjes bloed van ieder geschoten wild zwijn af te nemen en op te sturen volgens aan de Gezondheidsdienst voor Dieren te Deventer.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aangevraagd 2, waarvan 1 verleend, 1 deels verleend.

Woelrat, <i>Arvicola terrestris</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	-
Provinciaal beleid:	Vrijstelling voor het doden op percelen met appels en peren.
Gebied:	Gehele provincie.
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	Klemmen. Rodenator. Middelen die krachtens de Wet gewasbescherming en biociden zijn toegelaten.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen: 1, geweigerd 1.

Zwarte kraai, <i>Corvus corone</i>	
Wettelijke status:	Beschermde inheemse diersoort.
Landelijk beleid:	Voor deze soort geldt een landelijke vrijstelling voor het opzettelijk verontrusten, vangen en doden.
Provinciaal beleid:	Ontheffing mogelijk voor vangkooien en kastvallen.
Gebied:	-
Periode(n) en tijdstippen:	-
Toegestane middelen:	Toegestane kalibers hagel- en kogelgeweren; vangkooien; kastvallen.
Ontheffingen 2006 t/m 1 juni 2010:	Aantal aanvragen 0.

Bijlage 2 Bronnen voor monitoring van diersoorten

Zoogdieren	Data*
Bever	1,5
Beverrat	2,5
Bosmuis	1
Bruine rat	1
Chinese boomeekhoorn	1
Damhert	1,5
Das	1,3,5
Dorsalis eekhoorn	1
Eekhoorn	1
Edelhert	1,5
Grijze eekhoorn	1
Haas	1,5
Kat (verwilderd)	4,5
Kaukasis eekhoorn	1
Konijn	1,5
Marterhond	1,5
Mol	1
Muntjak	1,5
Muskusrat	2,5
Nerts (verwilderd)	2,5
Pallas eekhoorn	1
Ree	1,5
Siberische grondeekhoorn	1,5
Steenmarter	1,5
Veldmuis	1
Vos	1,5
Wasbeer	1,5
Wasbeerhond	1,5
Wild zwijn	1,5
Woelrat	2
Zwarte rat	1

1: VZZ
2: Muskusrattenbestrijding
3: Das en Boom
4: Ontheffingen Prov.
5: FBE monitoring

Vogels	Data**
Brandgans	1,2,4,5
Canadese gans	1,2,4,5
Duif (verwilderd)	2,4,5
Ekster	1,2,3,4,5
Eend (verwilderd)	2,4,5
Fazant	1,2,4,5
Gaai	1,2,3,4,5
Grauwe gans	1,2,4,5
Gans (verwilderd)	1,2,4,5
Holenduif	1,2,4,5
Houtduif	1,2,4,5
Huismus	2,4
Indische gans	1,2,4,5
Kauw	1,2,4,5
Kleine zwaan	1,2,4,5
Knobbelzwaan	1,2,4,5
Kokmeeuw	2,4
Kolgans	1,2,4,5
Korhoender	1,2,4
Mantelmeeuw	2,4
Meerkoet	1,2,4,5
Nijlgans	1,2,4,5
Patrijs	1,2,4,5
Rietgans	1,2,4
Ringmus	2,4
Roek	1
Rotgans	1,2,4
Rosse stekelstaart	1,2,4,5
Smient	2,4
Spechten	1,2,4
Spreeuw	1,2,4
Waterhoen	1,2,4
Wilde eend	1,2,4,5
Wilde zwaan	1,2,4
Zilvermeeuw	2,4
Zangvogels	1,2,4
Zwarte kraai	1,2,4,5
Zwarte zwaan	1,2,4

1: Provincie
2: Sovon
3: CBS
4: NDFF
5: FBE monitoring